

Bé Nông Nghiơp vì Phĩt trión Nõng thõn

Chũng trỀnh Phĩt trión Nõng thõn Miờn nõi Viot Nam - Thõy ớion 1996-2001

**ớĩnh giũ sũ bé cũc tĩc ợng vì
ợò xuÊt vò giũm sũt mõi trềng**

Maria Berlekom

Cè vÊn mõi trềng

1998

Cũ quan hĩp tĩc phĩt trión quèc tở thõy ớion

Chũng trỀnh Phĩt trión Nõng thõn Miờn nõi Viot Nam - Thõy ớion (MRDP)

Bé Nông nghiơp vì Phĩt trión Nõng thõn

Sè 2 Ngắc HÌ, HÌ Néi

MỏC LỏC

1.	Tãm tỐt	7
2.	Cũ sũ	11
2.1.	Nghiờn cụu	11
2.2.	Chũng trỀnh	12
2.3.	Cũc chÝnh sũch, chũng trỀnh vì thố chỏ	15
2.4.	PhỐm vi	16
2.4.1.	ợạc ợiom ợỂa hỀnh	16
2.4.2.	Dờn sè, cũ sũ hó tđng, y tở vì giũo đóc	17
2.4.3.	Hơ thềng sỏn xuÊt hế gia ợỀnh, chỏn lĩc phĩt trión ợei sềng vì thay ợai kinh tở xĩ hẻi	17
2.4.4.	Tãm tỐt cũc xu hĩng phĩt trión quan trảng	19

3.	Những vấn đề môi trường về vùng nói phía bắc	19
4.	Phân tích chiến lược môi trường (SEA) của MRDP	21
4.1.	Xác định ảnh hưởng	23
4.1.1.	Lựa chọn chiến lược về phễu ỉn	23
4.1.2.	Ma trận ảnh hưởng	25
4.1.3.	Hai vỹ đò	28
4.1.4.	Nhận xét về kết quả: liên kết các hoạt động với các ảnh hưởng	31
4.2.	Kiểm nghiệm	33
5.	Đề xuất và giảm thiểu về ảnh hưởng các công trình về các hoạt động MRDP	35
5.1.	Ảnh hưởng các mở hình kỹ thuật và cộng đồng xã hội	36
5.2.	Các phương pháp giảm thiểu và thay đổi phạm vi	37
5.3.	Giảm thiểu tổn thất xã hội phương pháp PRA	38
5.4.	Các hoạt động pháp triển khác trong khu vực	39
5.5.	Các nghiên cứu khác	39
6.	Hàng đến và môi trường	41
7.	Phô lộc	43
7.1.	Tài liệu tham khảo	43
7.2.	Bên bộng ma trận	44

Viết tắt

CRES	Trung tâm nghiên cứu tài nguyên về môi trường
EIA	Ảnh hưởng môi trường
EWC	Trung tâm ống - Tòy
GEF	Cũ sẽ môi trường toàn cầu
HYV	Giếng cao sộ
IIED	Vion môi trường về phát triển quốc tế
IUCN	Ủ ban bộ phận bảo vệ
JFM	Liên kết quận lý rộng
LA	Giao kết
LUP	Quy hoạch xã hội
MARD	Bé Nông nghiệp về Phát triển Nông thôn
M&E	Giảm thiểu về ảnh hưởng
MILS	Hơ thàng thông tin quận lý về ảnh hưởng
MRDP	Chứng trình phát triển nông thôn miền nói

NTFP	Lờm sộn ngoải gự
PAG	Nhãm t vĒn thĕng xuyỏn
PRA	ổỉnh giổ nũng thỏn cã ngĕi đờn tham gia
SAGU	Khoa Nhòn vŨn xỉ hĕi hủc, Trĕng óH Gothenburg
SALT	Kũ thuyĕt canh tĩc ợĒt đĕc
SEA	ổỉnh giổ ộnh hĕng chiỏn lĩc
SEI	Vion mỗi trĕng Stockholm
SIA	ổỉnh giổ ộnh hĕng xỉ hĕi
Sida	CŨ quan phĩt triỏn quĕc tở ThuĒ ớiỏn
ToR	ồ cŨng tham chiỏu
VAC	Hơ thĕng canh tĩc Vĕn - Ao - Chuạng
VMG	Nhãm quộן IỖ thỏn bộן
VND	ợạng Viot Nam (tiỏn Viot nam)
WRI	Vion nguạn lùc thỏ giổ

1. Tâm tỐt

Bổ cữ nầy nờu ra cĩc nhĕn ợĒnh qua vioc ợỉnh giổ Tĩc ợng Mỗi trĕng (EIA) cĐa chŨng trĕnh Phĩt triỏn Nũng thỏn Miỏn nỏi Viot Nam ThuĒ ớiỏn (MRDP) mĩ hion nay ợạng tiỏn hĩnh ĕ 5 tũnh miỏn nỏi phÝa BỐc. NhỔng ộnh hĕng vò mậт mỗi trĕng cĐa chŨng trĕnh ợc phòן tÝch vĩ mĕt sĕ hoỐt ợng giổm sĩt mỗi trĕng còng ợỉ ợc ợđ xuĒt trong bổ cữ nầy.

Nghiỏn cụu bao gặm:

1. Kỏt quộ hoỐt ợng cĐa MRDP ợạng vai trổ giổn tiỏp
2. Kỏt quộ ợc lũu tÝch ĕ mực ợc cao
3. Kỏt quộ cĐa cĩc nhòn tĕ ngoải sũ kiỏm sốĩt cĐa MRDP rĒt quan trắng.
4. Quan hơ qua lổi giỎa nhỔng tĩc ợng cĐa MRDP vĩ vĩi cĩc nhòn tĕ bởn ngoải rĒt phục tóp.
5. ChĒu ộnh hĕng xỉ hĕi hũa cao, phỏ thuyĕt vĩo hơ thĕng sỏ đong ợĒt ợĒa phŨng vĩ cĩc ợđou kion kinh tở xỉ hĕi.
6. Cung cĒp tÝn đong, vĩ cĩc nĕ lùc phỏc hại rỏng, cởy Ũn quộ, tĕp huĒn vĩ giao ợĒt lĩ cĩc hoỐt ợng cĐa MRDP ợỉ gặp phđn lĩm thay ợải mỗi trĕng vĩ sỏ đong ợĒt.

Bộng 1. Tâm tỐt mĕi quan hơ quan trắng nhĒt giỎa nhỔng tĩc ợng cĐa chŨng trĕnh vĩ ộnh hĕng tÝch cùc vĩ tiỏu cùc ợỏn mỗi trĕng.

Cĩc ộnh hĕng tÝch cùc ợỏn mỗi trĕng gặm:

1. Nờng cao sũ ợa đỔng quộן IỖ ợĒt ợai
2. Nờng cao sộn xuĒt vĩ ợđou t tiỏm nŨng vĩo vioc bộן tạn ợĒt vĩ nĩc trỏn ợĒt canh tĩc.
3. Cã thỏ gặp phđn tÝch cùc vĩo vioc phỏc hại rỏng vĩ thay ợải chÝnh vò cộnh quan ợĒt ợai khi ợai nỏi ợc trạng cởy hay rỏng ợc tĩ sinh.
4. Giỏm ợc rỏa trũi vĩ tŨng khộ nŨng giỎ nĩc nỏu khu vùc ợả ợc quộן IỖ tĕt ợạc biot lĩ cĩc vĕn hĕ vĩ vĕn rỏng.
5. Tĩi sinh tũ nhiỏn/ trạng cởy lĩm giổu rỏng mang lổi nhiỏu lĩi Ých cho rỏng phĩng hĕ ợđou nguạn.

Cĩc ộnh hĕng tiỏu cùc ợỏn mỗi trĕng cã thỏ lĩ:

1. Gia tỪng sô đông níc, lằm giôm nguạn níc (do mẽ rêng ợlô ao cũ, tí cho mĩa vô, do sô đông nhiều giềng cao sộn)
2. Bônھ cũ lan truyền theo hơ thềng níc (do tỪng dươn tÝch ao cũ).
3. Bônھ gia sôc vì cũc vỀn ợồ vơ sinh vì sục khoị con ngêi (do tỪng sê lینگ vệt nuỗi)
4. Giôm nguạn níc vì tỪng mục ợc xãi mỗn (trạng rông không híp lÝ).
5. Suy giôm sù ợa dÓng vô loỈ (cờy trạng & vệt nuỗi)
6. Gờy ỡ nhiễm mỗi trềng níc do vioc gia tỪng sô đông phòn bản vì thuềc trồ sồu.
7. Giôm dươn tÝch chỪn thộ ợạc biot lỈ cũc khu chỪn thộ cếng ợạng.

Cũc hoÓt ợéng cĐa MRDP cũ cộ mặt tũc ợéng tÝch cũc vì tiồu cũc ợỏn mỗi trềng. Cũc tũc ợéng tiồu cũc tìm tầg khã cũ thộ ợĩnh giũ ợóng mùc ợic. ợó tềi u hoỈ cũc tũc ợéng tÝch cũc vì trỉnh (hoặc giôm thiốu) cũc ợnh hềng tìm tầg, nghiõn cụu nầy kiỏn nghỂ rừng khi chỪg trỀnh tiỏn hính lằm kỏ hoÓch (ẽ tỀt cộ cũc cỀp) cũn phội lu Ý ợỏn vỀn ợồ ợnh hềng mỗi trềng trong hoỈn cũnh cũ thộ cĐa ợỂa phỪg. NhỜng khÝa cÓnh hoặc ợdu vồ quan trắg gam:

1. Vai trồ cĐa tã chũc cũ sê (chÝnh thực vì không chÝnh thực) trong vioc quỏn lÝ tầi nguyỏn thiỏn nhiễm chung (n-íc, rông vì thùc vệt) cũn phội ợic quan tìm ợóng mùc.
2. Mết sê hoÓt ợéng giũm sũt mỗi trềng cũn phội ợic tiỏn hính vồ nỪm 1998-1999.
3. Giũm sũt mỗi trềng cũn phội liỏn hơ chậc chũ vủ giũm sũt kinh tồ - xủ hếi (trong cũc thõn)
4. Cũn phội xờy đùng hính đỀn mỗi trềng cho mết sê nếi dung cĐa chỪg trỀnh

Mết sê giũ Ý cũ thộ hỪn vồ giũm sũt mỗi trềng lỈ:

1. ợĩnh giũ cũc mẽ hỀnh kũ thượv vồ cội tiỏn cũc sô đông ợỂt
2. ợĩnh giũ ợỀnh lینگ thay ợại vồ thộm thùc vệt
3. Nghiõn cụu sồu (phỪg phỈp PRA) vì cội tiỏn giũm sũt thõn bộn theo hơ thềng MILS, trắg tìm vồ cũc thay ợại nguạn níc, chỪn nuỗi, quan cũnh vì lờm sộn ngỏi gợ.
4. Phắg vỀn ẽ cỀp huyỏn vì tầm vồ cũc hoÓt ợéng phỈt trỉỏn khỂc (ẽ cũc xủ cĐa chỪg trỀnh MRDP).
Liỏn hơ vủ cũc nghiõn cụu khỂc (hoặc liỏn hơ trùc tiỏp vủ cũc hoÓt ợéng cĐa chỪg trỀnh hoặc ẽ vừng dù lỈn).

NhỜng hoÓt ợéng ợã sũ giỏp phòn tÝch cũ hiou quộ nhỜng tũc ợéng thùc tồ ợỏn mỗi trềng cĐa MRDP vồ cũi nỪm 1999 vủ nhỜng yỏu tề giũ Ý ẽ trỏn. Lu Ý rừng sù kỏt híp vì phòn tÝch kỏt quộ vì nhẹn ợỀnh tồ cũc nhòn tề khỂc nhau lỈ rỂt qua trắg. Thêi gian biổu dù kiỏn cho cũc hoÓt ợéng ợic ợÝnh kìm theo bỈo cũo nầy (Phồ lỏc V).

Bộng 1. Tầm tỒt nhỜng tũc ợéng chÝnh ợỏn mỗi trềng

Tũc ợéng cĐa chỪg trỀnh	NhỜng ợnh hềng chÝnh ợỏn mỗi trềng
<p>TÝn đông</p> <p>3/4 (74%) tÝn đông ợic sô đông ợdu t cho chỪn nuỗi chĐ yỏu lỈ cũ, gia sôc vì gia cũm</p> <p>23 % ợic ợdu t vồ cũc hoÓt ợéng nõng nghiõp chĐ yỏu lỈ sộn xuỂt gÓo (mua giềng vì phòn bản).</p>	<p>TÝch cũc</p> <p>Lằm tỪng sù ợa dÓng trong quỏn lÝ ợỂt ợại</p> <p>Nờng cao sộn xuỂt vì ợdu t tìm nỪng vồ vioc bộo tạn ợỂt vì nguạn níc.</p> <p>Tiồu cũc</p> <p>Gia tỪng sô đông níc, lằm giôm nguạn níc (do mẽ rêng ợlô ao cũ, tí cho mĩa vô, do sô đông nhiều giềng cao sộn)</p> <p>Bônھ cũ lan truyền theo hơ thềng níc (do tỪng dươn tÝch ao cũ).</p> <p>Bônھ gia sôc vì cũc vỀn ợồ vơ sinh vì sục khoị con ngêi (do tỪng sê lینگ vệt nuỗi)</p> <p>Gờy ỡ nhiễm mỗi trềng níc do vioc gia tỪng sô đông phòn bản vì thuềc trồ sồu.</p>
<p>Cờy Ủn quộ, hơ thềng vèn rông vì vèn hế vì tầi sinh rông ợdu nguạn</p> <p>Hợ trỉ ngêi đờn thiỏt kỏ vì quỏn lÝ vèn cờy Ủn</p>	<p>TÝch cũc:</p> <p>Cũ thộ gắp phđn tÝch cũc vồ vioc phỏc hại rông - vì thay ợại chÝnh vồ cũnh quan ợỂt ợại khi ợại nối ợic trạng cờy hay rông ợic</p>

<p>quộ, vên hé vì vên rông - kố cộ xờy dùng vì bộ vơ rông vì vên còy ùn quộ (tẹp huỀn, híng dỂn kũ thuet</p> <p>Cung ụng còy con lờm nghiơp (vên Ûm trong hoặc ngoỈi thõn)</p> <p>CỈc mữ hỀnh trỀnh diỒn thõn bộn</p> <p>TỶn đong đĩnh cho trạng còy ùn quộ</p>	<p>tỉi sinh.</p> <p>Giộm ợc rờa trời vì tỪng khộ nỪng giO níc nõu khu vùc ợã ợc quộn lỶ tẹt ợac biot lỉ cỂc vên hé vì vên rông.</p> <p>Tỉi sinh tù nhiõn/ trạng còy lỉm giđu rông mang lÓi nhiõu lỉi Ých cho rông phẫng hé ợdu ngụan</p> <p>Tiờu cùc:</p> <p>Phóc hại rông còng cã thố cã nhỔng ộnh hẽng tiờu cùc lỉ dỂn ợn:</p> <p>Lỉm giộm ngụan níc vì tỪng mục ợc xãi mẫn (do giO níc kỦm - trờ khi bờ mậ ợc duy trỀ vì tỪng sù bay hỦi)</p> <p>Giộm đion tỶch chỪn thộ ợac biot lỉ cỂc khu chỪn thộ céng ợạng</p> <p>Suy giộm sù ợa dỔng vò loỈi (còy trạng & vẹt nõi)</p>
<p>Giao ợỀt vì quy hoỔch sỏ đong ợỀt</p> <p>Bộo ợòm an toỈn sỏ đong ợỀt gặp phẫn tỪng ợđu t vồ:</p> <p>ợỀt</p> <p>Lao ợéng</p> <p>Vẹt t ợđu vồ</p>	<p>TỶch cùc:</p> <p>TỪng sù ợa dỔng quộn lỶ cộnh quan</p> <p>Nờng cao nỪng suỀt vì tồm nỪng ợđu t vồ giO ợỀt vì ngụan níc.</p> <p>Tiờu cùc</p> <p>Lỉm tỪng viơc sỏ đong níc (Tỉi tiờu, nõi cỂ)</p> <p>Suy giộm sù ợa dỔng vò loỈi (còy trạng & vẹt nõi)</p> <p>Gờy ỡ nhiõn mỗi trềng níc do viơc gia tỪng sỏ đong phòn bãn vì thuềc trờ sừu.</p>

2. CỬ SỄ

2.1. Nghiõn cụ

ChỪng trỀnh phỈt triõn miõn nõi Viot Nam - ThuỄ ớiõn (MRDP) lỉ chỪng trỀnh phỈt triõn nõng thõn ợc SIDA hẹ trỉ cã trờ sỏ tÓi Bẻ Nõng nghiơp vì PhỈt triõn Nõng thõn. ChỪng trỀnh hoỔt ợéng tÓi 5 tũnh vĩng nõi phÝa BỔc Viot Nam giai ợoỒn 1996-2000.

TÓi hẻi nghỄ kióm ợiõm chỪng trỀnh hỉng nỪm thỈng 5/1998 giOa Bẻ NN & PTNT vì SIDA, SIDA nhỀt trỶ rững cđn phội tiõn hỉnh nghiõn cụ ợĩnh giỈ ộnh hẽng mỗi trềng ợc tÓo khộ nỪng cho chỪng trỀnh trỀnh diỒn nhỔng *kỏt quộ mỗi trềng ợỈ ợOt ợc* (trỶch lẻi tỈc giộ) kỂp thẻi bỔ cỂo tÓi hẻi nghỄ kióm ợiõm giOa kủ thỈng 4/1999. ợạng thẻi hẻi nghỄ nầy còng nhỀt trỶ rững MRDP cđn phội tiõp tọc CỂc nẹ lùc xờy dùng mết hơ thềng giỈm sỈt ộnh hẽng mỗi trềng ợỦn giộu vì hiõu quộ, coi ợờy lỉ mết phẫn cĐa hơ thềng MILS (trỶch biõn bộn thoộ thục cĐa Hẻi nghỄ kióm ợiõm hỉng nỪm, thỈng 5/1998).

BỔ cỂo nầy chụa ợùng cỂc nhẹn ợỀnh tở 3 tuấn lỉm viơc nghiõn cụ vò cỂch thục triõn khai cõng viơc giỈm sỈt vì ợĩnh giỈ ộnh hẽng mỗi trềng cĐa MRDP. Phỏ lỏc I lỉ ợờ cỪng t vỀn nghiõn cụ. Trắng tòm nghiõn cụ cĐa nghiõn cụ nầy lỉ ợa ra khuõn khã ợc phòn tỶch nhỔng ộnh hẽng cã thố ợn mỗi trềng cĐa MRDP. Đũa trõn nhỔng giỈ Ý phòn tỶch vò giỈm sỈt mỗi trềng ợỈ ợc thục hion.

BỔ CỂO NÀY BAO GẠM 5 PHẫN:

1. Các thông tin cũ bộn, gạm mở tộ Chũng trỀnh MRDP, vì cỂ xu hÍng phỂ trÍon cĐa vÍng dù Ỉn.
2. Ớnh giỂ tẦm líc mét sÈ vỀn ợ cũ lỜn quan ợn mỚi trỀng nẦi chung ẽ mÌon nÓi phÝa BỜc.
3. Phờn tÝch nhỜng tỂ ợng tÌom tỪng ợn mỚi trỀng cĐa MRDP
4. NhỜng giỂ Ý vò quỂ trỀnh giỂm sỂt vì ợnh giỂ mỚi trỀng cĐa MRDP
5. NhỜng giỂ Ý lỜn quan ợn vioc xòy dùng hÍng đỂn mỚi trỀng

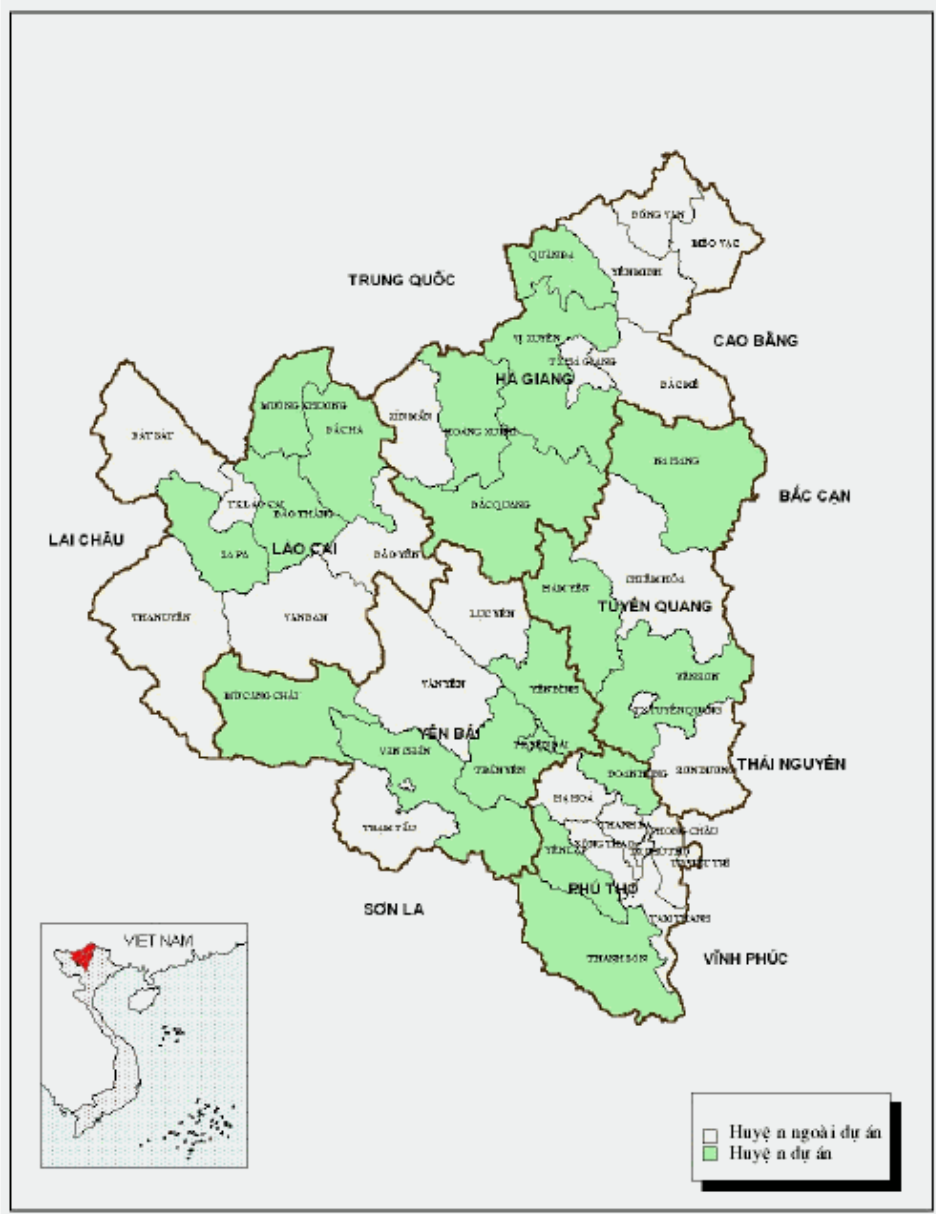
CỂ nhện ợỂnh đỪa trờn:

- Ớnh giỂ thỜng tin thụ cỂp (xem phò lóc II).
- Pháng vỀn cỂn bÈ dù Ỉn vì ợỚi đƯon tộ cỂt tẦ chុc khỂc (xem phò lóc III)
- Ới hion trỀng tỨ ba tỪnh trong thỂng 9/1998 (phò lóc III)

2.2. Chũng trỀnh

Chũng trỀnh MRDP hoỚt ợng ẽ nỪm tỪnh (LỜi Cai, HỈ Giang, Yờn BỂi, Tuyền Quang vừ Vunh Phó) tộ vÍng trung đƯ ợn vÍng nÓi cao ẽ mÌon BỜc Viot nam(Xem SỮ ợạ 1). Chũng trỀnh tỈon hỂnh trong tẦng sÈ 260 thỜn bộn cĐa 18 huyen. HỈng nỪm mÈ thỜm ra cỂc thỜn mứ ợng thêi rớt đỂn hỆ trÍ cho mét sÈ hoỚt ợng ẽ cỂc thỜn vÍng thỂp vì trung đƯ.

SỮ ợạ 1. Bộn ợạ vÍng Chũng trỀ nh MRDP

Chŭng trĕnh bao găm 5 dù ĩn tũnh, ợc dù ĩn trung ũng hợ trĭ ợng thĕi xờy dùng nŭng lúc cho MARD trong viợc xờy dùng chiổn lúc vì chŭnh sĭch. Chiổn lúc chŭnh cĐa chŭng trĕnh ợc tằm tỐt trong bợng

Bợng 1. Chiổn lúc chŭnh cĐa chŭng trĕnh

1. Phĭt trĭon thố chố ĩ cĭc cĕp (tổ thõn bợn ợn trung ũng), nhũm cợi tiổn cĭc cŭ cĕu hợ trĭ theo yỏu cĐu.
2. Xờy dùng vì thồ nghiõm cĭc phŭng phĭp vì hợ thĕng sỏ dõng ợĕt bõn vÕng vì cã hiõu quộ
3. Xờy dùng cĭc chŭnh sĭch, chiổn lúc vì hĭng đĕn phóc vờ phĭt trĭon vĭng cao vì miõn nời bõn vÕng.

NhÕng nĕi dung chŭnh cĐa chŭng trĕnh ĩ:

1. Quy hoach sỏ dõng ợĕt, giao ợĕt vì quõn ĩy rõng
2. Khuyõn nõng vì Nghiõn cụu ụng dõng
3. Nghiõn cụu chiổn lúc
4. Tĭi chŭnh nõng thõn (tŷn dõng tiổt kiõm)
5. Thõng tin thĕ trĕng vì phĭt trĭon kinh doanh

Còn bŭng giũ

Phĭt trĭon nguạn nhõn lúc vì tã chុc

Thõng tin trong vì ngoĭ chŭng trĕnh

Trõn thុc tổ cĭc nĕi dung cĐa chŭng trĕnh bao găm mĕt loỐt cĭc vĕn ợđ khĭc nhau. Vŷ đõ khuyõn nõng bao găm cĭc hoỐt ợng nh cung ụng giĕng cao sỏn, vì phõn bãn, xờy dùng mớ hĕnh trĕnh diỐn, tiổn hĭnh ĩm PRA vì khuyõn khŷch cĭc nhũm quõn ĩy thõn bợn.

Tõ 1998 trĕ ợi, chŭng trĕnh ợ ĩ quan tòm nhiõu hŭn ợn khờu chỏ biổn vì thĕ trĕng cõng nh tẹp trung nhiõu hŭn lĩn vĭng cao. Liổn kỏt quõn ĩy rõng (JFM) vì tòm nŭng cĭc lờm sỏn ngoĭ gự (NTFP) sŷ ĩ nhÕng nĕi dung trĕ nỏn quan trãng hŭn.

Giũm sĭt chŭng trĕnh sỏ dõng hợ thĕng giũm sĭt ợ ợc xờy dùng riổng cho chŭng trĕnh MRDP, hợ thĕng nŷy ợc gã ĩ hợ thĕng thõng tin quõn ĩy vì ợĭnh giũ (MILS). MILS găm 4 phđn liổn kỏt chậ chŷ vĭ nhau bao găm:

1. Giũm sĭt tĭi chŭnh,
2. Bĭo cĭo kỏt quộ hoỐt ợng,
3. Giũm sĭt thõn bợn cã ngĕi đờn tham gia,
4. Giũm sĭt kũ thុc

Viợc thu tẹp sỏ liou vì phõn tŷch sỏ liou kinh tỏ xĭ hĕi vì thay ợđi sỏ dõng ợĕt thõng qua giũm sĭt thõn bợn cã sù tham gia cĐa ngĕi đờn (PRA vĭng 1, 2, 3,4) ợc coi ĩ mĕt phđn trong chu kú lẹp kỏ hoỐch hĭng nŭm. Viợc giũm sĭt kũ thុc bao găm cĭc hĕi thộ vờ kũ thុc vì chŭnh sĭch, cĭc nghiõn cụu chuyõn ợđ vì gđn ợđy ĩ nhÕng nghiõn cụu cŭ bợn vờ kinh tỏ xĭ hĕi cĐa Khoa Nhõn sinh xĭ hĕi hãc, trĕng ợđi hãc Gothenburg (SAGU).

Chŭng trĕnh ợng hy vãng¹ cã nhÕng ợnh hĕng tŷch cùc ợn mớ trĕng - nhĕ cã sù chố ŷ ợn tŷnh bõn vÕng vì hợ thĕng sỏ dõng ợĕt ợ ợc cợi tiổn - thõng qua cĭc hoỐt ợng nh trạng cõy bợ vờ ợĕt vì cợi tiổn quõn ĩy ợĕt ợđi. Trĭc ợđy cha cã nghiõn cụu phõn tŷch nŷo vờ ợnh hĕng tòm nŭng ợn mớ trĕng cĐa MRDP mĕt cĭch cã hợ thĕng vì trong giai ợoỐn hĭon nay vĕn cha tiổn hĭnh hoỐt ợng giũm sĭt mớ trĕng cõ thố nŷo. Tuy nhiõn, mĕt sỏ tã chុc ợ ĩ cã nhiõu ợđ xuĕt vờ giũm sĭt mớ trĕng. Nhng khõng cã ợđ xuĕt nŷo ợc thុc thi vĕ chõng quĩ nõng cÕn, hoặc quĩ toĭn diõn, hoặc quĩ ợđt,

hoặc quĩ mĩt thêi gian (theo nhện xUt cĐa SIDA vì Bế NN&PTNT)

2.3. Cĩc chYnh sĩch, chŨng trỀnh vì thố chố

Tổ giOa nhŔng nŨm 1980 ẽ Viot nam ợĩ cũ nhŔng thay ợai ợĩng kố vồ khưỡn khã nŔng nghiọp vì sồ dŔng ợỀt. Trong vĩng ChŨng trỀnh ợĩ cũ nhŔng ợĩ cũ nhŔng xu hĩng phĩt trión quan trảng, nhŔng chYnh sĩch, thŔng t vì chŨng trỀnh mĩ cĐa Nhĩ nĩc tĩc ợng ợỏn viớc sồ dŔng ợỀt vì sồ dŔng tĩi nguyón thĩon nhiõn bao gặm:

Giộm vai trũ cĐa cĩc hĩp tĩc xĩ nŔng nghiọp vìo nhŔng nŨm 80

Giao ợỀt, hũu hỏt ợỀt nŔng nghiọp ợĩ ợic giao cho cĩc hế cũ thố.

ỢỀt rŔng cŔng ợic giao cho hũu hỏt cĩc vĩng trung du vì vĩng thỀp (cĩc vĩng dù ĩn MRDP) nhng giao cho cĩc vĩng nŔi cao ợuoc Ýt hŨn.

NgŨn cỀm hĩon tĩng du canh vì chYnh sĩch khuyón khYch ợỀnh canh ợỀnh c.

Hệ trĩ sŔn xuỀt nŔng nghiọp cŔng ợế cao thŔng qua viớc cung cỀp giềng cao sŔn, phŔn bãn vì thũc trũ sũu.

Nệ lúc phŔc hại rŔng² vì chŨng trỀnh trảng rŔng bao gặm cũ chŨng trỀnh 327/556 vì mĩ ợờy ĩ chŨng trỀnh 5 triou ha rŔng³.

Cĩc tã chũc ợỀa phŨng (cĩc tã chũc cęg ợạng) vY dŔ nh nhãm quŔn ĩY thŔn bŔn cũ quan hŔ chậ chY vĩ chYnh quŔn ợỀa phŨng.

Khuyón nŔng vì khuyón lŔm ợĩ ợic kŔt hĩp tŔ nŨm 1993. CŨ cũu khuyón nŔng ợĩ ợic thĩt lẹp ẽ cỀp tũnh vì hũon nhng rỀt khĩc nhau vồ quy mŔ cŔng nh chỀt ĩng ẽ cũ cỀp cũ sũ. Vai trũ cĐa đỀch vŔ khuyón nŔng mết phđn ĩl cung ụng vệt t chĩon ĩc vì vèn (giềng cao sŔn, giao khoĩn quŔn ĩY rŔng) cho ngêi đŔn.

Do ợã mết hế trung bỀnh ẽ cỀp thŔn bŔn cũ thố chỀu ợnh hŔng cĐa nhĩu tã chũc vì nhŔn tề khĩc nhau. Xem sũ ợạ 2

Sũ ợạ 2. NhŔng nhŔn tề ợnh hŔng ẽ cỀp thŔn bŔn (trYch tŔ MARD, 1998, "Héi thộo quềc gia vŔ khuyón nŔng lŔm, thĩng 11/1997"

2.4. PhŔm vi

5 tũnh cĐa chŨng trỀnh MRDP chĐ yŔu nũm ẽ khu vùc miŔn nŔi cao phYá BŔc Viot Nam nhng cŔng bao gặm nhŔng khu vùc nũm ẽ miŔn trung du nh Phó Thã, Tũyón Quang. ợiđu kion ẽ cũc vĩng miŔn nŔi cao ợĩ ợic nŔi chi tiŔt trong mết vì ĩo cũ, sau ợờy ĩ tãm tŔt sũ bế trYch tŔ mết sề ĩn phđm⁴ nhũm ĩm sĩng tá mết sề ợạc tYnh quan trảng.

2.4.1. ợạc ợiŔm ợỀa hỀnh

Khoệg 2/3 diŔn tYch trong vĩng cao hŨn 200m so vĩi mậ nĩc biŔn hoặ cũ thố cao hŨn, khoệg 15% cao hŨn 1.000m. Trũ cũc thung lŔng vì cũc lu vùc sŔng, ợỀa hỀnh rỀt đęc vĩi cũc đĩy nŔi ợĩ granit thoai thoại ợỏn cũc ợũnh nŔi ợĩ vŔi đęc ợụng. HŨn 50% diŔn tYch cũ ợế đęc hŨn 20 ợế. Do vey ợỀt bũng ợớ trảng lŔa ợŔo rỀt ĩm.

Cũ cũc loŔi ợỀt khĩc nhau mĩ chĐ yŔu ĩl ợỀt cũm cũ. NhŔng diŔn tYch ợỀt nĩy thŔng chỀu ợnh hŔng sũu sŔc cĐa thêi tiŔt, bŔc mĩu vì thŔng hay bỀ xãi mĩn vỀ thĩu thộm thũc vệt che phĐ. Hĩon tĩng ợỀt ĩe xŔy ra thŔng xũyŔn.

Ma theo mĩa, vì phŔn bã khŔng ợũu theo thêi gian vì theo ợỀa ợiŔm. ĩng ma ĩng nŨm cũ thố cao (1200-2000mm) nhng thŔng tŔo thĩnh mết sề trĔn ma nh trŔt nĩc cũ thố phĩ hĐy ợeng xĩ, ợạng ruếg vì tĩi sŔn cĐa ngêi đŔn.

2.4.2. ĐŔn sề, cũ sũ hŔ tĩng, y tŔ vì ĩũo đŔc

Sũ ợạ đŔng vŨn ĩũ trong vĩng rỀt cao, cũ 31 trong sề 54 nhãm đŔn tēc ợic chYnh thũc cŔng nhện. Cĩc nhãm đŔn tēc

thiếu sẽ khĩc nhau nãi cĩc ngõn ngõ hoĩn toĩn khĩc nhau vì thẽng lĩ thĩy hỏ sẽng cĩng nhau trong cĩng mết lĩng vì tĩyn thuĩn nhĩt chĩ đ yỏu cỏ thỏ thĩy ợc ẽ cĩp bõn.

Mệt ợc đõn sẽ tũng gĩp ba lĩn tũ 1960 ợn 1989 do đõn sẽ ngĩy cĩng tũng cĩ đỏ ngĩ đõn bõn xũ vì sẽ lĩng ngĩ Kinh chuyõn lĩn tũ vĩng ợng bũng. Mệt ợc đõn sẽ trung bẻnh ẽ vĩng cao lĩ khoõng 60 ngĩ/km⁵.

Giao thõng ợi lĩi rĩt khỏ khũn vì nhiõu vĩng chũ cỏ thỏ ợi ợn ợũc vĩo mĩa khĩ (ợc biõt lĩ cĩc vĩng cao), mết sẽ thõn bõn chũ cỏ thỏ ợi bẻ

Trẻnh ợc gĩõ đõc khõng ợng ợũ vĩ tũ lợ ngĩ Kinh ẽ vĩng trung du biõt chũ tũ 80-90% vì tũ lợ biõt chũ thĩp hũn ẽ ngĩ đõn tẻc thĩõu sẽ ẽ vĩng nĩi cao xa xũ hĩo lĩnh (vĩ đũ tũ lợ biõt chũ ẽ ngĩ H'Mõng tũ 5-10%).

Y tũ cõng cẻng vì ợiũu kĩon vớ sinh nõng thõn ợĩ ợc cõi thõn trong 25 nũm qua, cõng giẻng nh gĩõ đõc, ngĩ đõn ẽ vĩng trung du cỏ xu hĩng ợc hẻng cĩc chỏ ợc y tũ tẻt hũn so vĩ ngĩ đõn sẻng ẽ vĩng nĩi cao. Kĩ tũ 1989 Vĩot Nam ợĩ sỏn xuĩt ợđ lũng thũc cho nhu cũu toĩn đõn (vĩ ợĩ trẻ thĩnh nĩc xuĩt khũu lĩn). Tuy nhiõn, tẻnh trũng thĩõu lũng thũc vẻn xũy ra 3-4 thĩng trong nũm ẽ cĩc vĩng nĩi cao nõu cha ợn mục chỏt ợũ thẻ Yt ra cõng lĩ tẻnh trũng suy dinh đĩng nghiõm trỏng.

2.4.3. Hỏ thẻng sỏn xuĩt hẻ gia ợẻnh, chĩõn lĩc phĩt trĩõn ợũi sẻng vì thay ợũi kinh tũ xĩ hẻi

Theo CRES (1997) ợũi vĩ ngĩ đõn sẻng ẽ vĩng nĩi cao phĩyỏ Bũc cỏ ba ngũn lũng thũc vì thu nhẻp chĩynh lĩ tũ: nõng nghiõp, lờm sỏn, chũn nũi.

Sũ ợỏ dũng cĩ đỏ hỏ thẻng quõn lĩy ợĩt ợũi lĩ rĩt lĩn, hỏ thẻng sỏn xuĩt hẻ gia ợẻnh thẻng cỏ nhiõu yỏu tẻ. Cĩc yỏu tẻ ợĩõn hẻnh cĩ đỏ mết trang trũi vĩng cao ợc mĩnh hoũ trong biõu 3 vì 4 vì mết biõu ợỏ mĩnh hoũ sũ tĩc ợẻng qua lĩi giũa cĩc hĩp phũn khĩc nhau trong biõu ⁵.

Nũi chung, ngĩ đõn sẻng ẽ cĩc vĩng thĩp cĩ đỏ đũ Ỉn (vĩng cỏ ợẻ dẻc thĩp hoặc trung bẻnh) cỏ ợiũu kĩon thũn lĩi hũn vò ợẻng xĩ vì thẻ trẻng, hỏ ợc tiỏp cẻn vĩ nõn kinh tũ thẻ trẻng vì cỏ thỏng d trong sỏn xuĩt lỏa gũo vì bĩn ợc nhiõu hũn so vĩ ợng bũ đõn tẻc sẻng ẽ vĩng cao. ợng bũ đõn tẻc sẻng ẽ vĩng cao phỏ thũc chĩ đ yỏu vĩo nõng nghiõp⁶ vì lờm sỏn vĩ cĩch thũc ợẻt nũng lĩm rĩy (du canh) lĩ mết trong nhõng lỏi hẻnh canh tĩc nõng nghiõp. ẽ vĩng cao lờm sỏn ngũi gẻ (cĩ đĩ, tre, nẻm, cũy thũc) ợẻng vai trũ quan trỏng tũo ngũn lũng thũc vì thu nhẻp cho ngĩ đõn. Giao đẻch biõn mẽu (chĩynh ngũch vì tũõu ngũch) vĩ Trung Quẻc vĩ đũ nh cũy thũc lĩ mết ngũn hĩng giao đẻch khĩ quan trỏng. ợiũu kĩon chũn nũi gia sỏc rĩt thũn lĩi vì lĩ mết phũn quan trỏng trong nhiõu hỏ thẻng sỏ đõng ợĩt.

Mục tũng trẻng kinh tũ cao ẽ Vĩot Nam ợĩ ợc phõn Ỉnh trong vĩng đũ Ỉn. Theo khỏ sũt cĩc hẻ gia ợẻnh ẽ 5 tũnh miõn nĩi phĩyỏ Bũc (CRES, 1997), ngĩ đõn nũi chung ợĩ nhẻn ợẻnh rũng cũc sẻng cĩ đỏ hỏ ợĩ khĩ hũn so vĩ 5 nũm trĩc, hũn nỏa hỏ cho rũng ợiũu kĩon kinh tũ xĩ hẻi sũ cĩn ợc tiỏp tỏc cõi thõn. Qua phỏng vẻn ngĩ đõn thĩy rũng vĩc tiỏp cẻn vĩ ợng vẻn lĩ nhõn tẻ chĩynh đẻn ợũn cĩc thay ợũi kỏt hĩp vĩ ngũn lao ợẻng đỏi đũ (do vai trũ cĩ đỏ cĩc hĩp tĩc xĩ nõng nghiõp bẻ giõm ợi) vì ngĩ đõn ợc ợũm bõu vò quỳõn sỏ đõng ợĩt ợũi.

Sẻ liou vò gĩĩm sũt thõn bõn cỏ ngĩ đõn tham gia (trĩy ch tũ bũo cĩo ợĩnh gĩĩ thõn bõn cĩ đỏ MRDP, 1998) cho thĩy rũng tũ lợ hẻ nghiõ ợĩ giõm ợĩng kĩ tũ 1992 ợũn 1996⁷, trong khi sẽ hẻ gia ợẻnh cỏ d lũng thũc, thu nhẻp vì cỏ vẻn ợỏ ợũu t tũng lĩn. Bũo cĩo nũy cõng chũ ra rũng chũn nũi (gia sỏc, gia cĩm, cĩ, lĩn) lĩ mết chĩõn lĩc chĩynh cĩ đỏ cĩc hẻ gia ợẻnh trong vĩc tĩy ch luũ tũ sỏn vì do ợỏ tũo ra ợĩõm khẻi ợũu cho nõn kinh tũ tĩõn tũ.

Kỏt quỏ cĩ đỏ chĩõn lĩc phĩt trĩõn ợũi sẻng theo ợẻnh hĩng thẻ trẻng, chỏ biõn vì thu nhẻp tũ cĩc hoũt ợẻng phi nõng nghiõp ợng ngĩy cĩng ợẻng mết vai trũ quan trỏng trong kinh tũ hẻ, ợc biõt lĩ ẽ vĩng thĩp vì trung du. ợng thẻi cỏ nhõng biõu hĩon ngĩy cĩng tũng vò sũ phõn biõt ngĩ giũu vì ngĩ nghiõ cỏ trõn phũm vi lĩn (cẻng ợng đõn tẻc thĩõu sẽ vĩng cao so vĩ nhũm đõn tẻc vĩng thĩp) vì trong phũm vi thõn bõn⁸.

2.4.4. Tỏm tũt cĩc xu hĩng phĩt trĩõn quan trỏng.

Tỏm lĩi, chũng trẻnh cỏ nhõng ợc thĩ sau:

1. Cả sù ợa dÓng vì khĩc biot lín (vò vỪn hoỈ, ợỂa hỀnh vì sinh thỈi nĐng nghiĐp)
2. CỈc thố chỏ vì tã chុc bĐn ngoỈi thĐn cũ vai trĐ ngỖ cĐng cao (chỖnh sỈch cĐa trung Ủng, cũc cũ quan cĐa ChỖnh phĐ vì sុc mÓnh thỂ trỀng),
3. Nhẹp c (cĐa ngĐi Kinh) tĐ vĐng thỂp vì gia tỪng đĐn sề,
4. SĐ đĐng cũc nguạn lúc cỀng ợe cao vì Ỉp lúc ngỖ cĐng gia tỪng lĐn tĐi nguyĐn thiĐn nhiĐn (ợỂt, níc, rĐng),
5. TỪng sĐn xuỂt nĐng nghiĐp, tỪng sĐn lĐng vì phỈt triĐn kinh tĐ,
6. Khĩc biot khỈ lín (vĐi mục ợe tỪng trỀng kinh tĐ cao hỪn ề cũc vĐng phÝa Nam, vĐng thĐnh thỂ vì ợang bỪng ợĐ đỂn ợĐn tỀnh trÓng tĐt hỆu vĐ kinh tĐ ề miĐn nĐi phÝa BỒc) vì
7. Cả ợac ợĐm thay ợai nhanh chĐng hĐ thỀng sĐ đĐng ợỂt ợai vì ợĐu kĐn kinh tĐ xỈ hĐi.

SỮ ợa 3. Mết hĐ thỀng sĐn xuỂt hế tiĐu biĐu (trỖch tĐ CRES, 1997) SỮ ợa 4. CỈc nhĐn tề trong hĐ thỀng canh tĐc lĐn quan ợĐn ợỂa hỀnh (trỖch tĐ MRDP, 1998, "BỈo cũo tĐm tÓt ợỈnh giỈ giỈm sỈt thĐn bĐn") SỮ ợa 5. BiĐu ợa hĐ thỀng sĐn xuỂt ề vĐng cao (trỖch tĐ CRES, 1998)

3. NhÓng vỀn ợĐ mĐi trỀng ề vĐng nĐi phÝa BỒc

Cã rỂt nhiĐu BỈo cũo nĐi vĐ suy giĐm nhanh cĐa hĐ sinh thỈi vĐng cao ề miĐn BỒc VĐt Nam. PhỈ rĐng lĐ nguyĐn nhĐn chỖnh cĐa sĐ suy giĐm nĐy vì cũ thố lĐ sĐ suy giĐm ợe che phĐ. Trong khi nhiĐu BỈo cũo cho rĐng phỈ rĐng lĐ mét vỀn ợĐ chỖnh nhĐg lÓi lÓi cha nĐu ợĐc tĐ lĐ phỈ rĐng vì hĐn trÓng rĐng mét phĐn lĐ do cũ sĐ nhĐm lỂn trong hĐ thỀng phĐn loÓi mĐ khĐng nĐu lĐn chỖnh xỈ hĐn trÓng thĐc tĐ cĐa rĐng. Theo mét BỈo cũo (Poffenberger, 1998) cho biĐt ợe che phĐ rĐng cĐa miĐn BỒc VĐt Nam khoĐng 10-25% so vĐi 50-95% nỪm 1943⁹. HĐu hĐt đĐn tỖch rĐng cũn lÓi cũng ợĐ BỂ khai thĐc kiĐt quĐ biĐt lĐ nhÓng lĐi quỖ hiĐm.

Cã rỂt nhiĐu nguyĐn nhĐn đỂn ợĐn sĐ suy thĐi nĐy mĐ ợĐn hỀnh lĐ viĐc mề rỀng ợỂt nĐng nghiĐp do đĐn sề gia tỪng, ngoỈi ra cũn do khai thĐc gẹ bỂt hĐp phỈp¹⁰, nhÓng nhĐn tề trĐc tiĐp hoẶc giỈn tiĐp cĐa chiĐn tranh ợĐ lÓi vì hỀnh thĐc đĐ canh¹¹. NhÓng nhĐn tề trĐc tiĐp vì giỈn tiĐp Đnh hỀng ợĐn sĐ suy thĐi ợĐc tĐm tÓt trong Đng 2.

BĐng 2. NhÓng Đnh hỀng mĐi trỀng do suy thĐi rĐng

1. HỆu quĐ trĐc tiĐp do suy thĐi rĐng bao gĐm:

LĐm sĐn bao gĐm cũ cũc loÓi gẹ quỖ vì lĐm sĐn ngoỈi gẹ (vỖ đĐ cĐy mĐy, nỀm, vì cĐ quĐ dÓi, cĐi vì cĐy thĐc) ợĐ trỀ nĐn khan hiĐm hỪn vì/hoẶc phĐi ợĐ xa hỪn mĐi kiĐm ợĐc.

Theo KĐ hoÓch hĐnh ợĐng ợa dÓng sinh hĐc ề VĐt nam (1994), tĐn phỈ rĐng ợĐc coi lĐ mét trong nhÓng nguy cũ Đnh hỀng mÓnh nhỂt ợĐn chim thố hoang đỈ vì ợa dÓng sinh hĐc.

2. HỆu quĐ giỈn tiĐp do suy thĐi rĐng gĐm:

ViĐc mỂt ợĐ thĐm thĐc vỆt đỂn ợĐn sĐ xĐi mĐn ợỂt ngỖ cĐng gia tỪng cũ lĐp ợỂt mĐt vì lỀ ợỂt.

ợang thĐi, cũ đĐng chĐy BỂ bại lÓng, Đnh hỀng chỂt lĐng cĐa nĐc ợĐn cũc sỀng vì cũng suỂt cĐa cũc ợĐp thuĐ ợĐn vì hĐ thỀng tĐ tiĐu, vì Đnh hỀng ợĐn nguạn nĐc ngĐt vì nĐi trĐng thuĐ sĐn.

CuĐi cũng, cũ chុc nỪng ợĐu hoỈ nguạn nĐc giĐm ợĐ, ợĐu nĐy đỂn ợĐn hĐn tĐng ngỆp óng hoẶc thiĐu nĐc vĐo mĐa khĐ. L-u Ý rĐng, thỆm chỖ nĐu thĐm rĐng cũ lĐm giĐm ợĐ sĐ thay ợai vĐ nguạn nĐc thỀ viĐc phĐc hĐi rĐng cũng cũ thố đỂn ợĐn sĐ suy giĐm tĐng thố cĐa nguạn nĐc (do cũ sĐ bay hỪi vì thỀm thỂu).

ViĐc tỪng cỀng ợe trong cũc hĐ thỀng sĐn xuỂt nĐng nghiĐp (nh VĐt Nam hĐn tÓi lĐ nĐc sĐn xuỂt lĐa gÓo lín) cũng lĐ mét nhĐn tề Đnh hỀng ợĐn mĐi trỀng nh tỪng cỀng sĐn xuỂt nĐng nghiĐp cũ sĐ kĐt hĐp vĐ viĐc ợĐm ĐĐ quĐn sĐ đĐng ợỂt¹² cho ngĐi đĐn vì tiĐp cũn ngỖ cĐng đĐ ợĐi vĐ cũc vỆt t nĐng nghiĐp nh phĐn bĐn, giỀng cao sĐn. KĐ hoÓch HĐnh ợĐng ợa dÓng sinh hĐc cĐa VĐt Nam (1994) cho thỂy rĐng vỆt t nĐng nghiĐp gĐy ra mĐi ợe đÓ lín ợĐi vĐ cũc giỀng cĐy trĐng trỖn thỀng vỀ nhÓng mĐc ợỖch trĐc mĐt mĐ ngĐi ta cũ thố lĐng quĐn nhÓng giỀng cĐy nĐy ợĐ ỢĐp Ợng nhu cũu cĐa thỂ trỀng hĐn tÓi. HỪn nĐa cỀng ợe sĐn xuỂt nĐng nghiĐp gia tỪng phĐ thĐc vĐo cỀng ợe sĐ đĐng nĐc (chĐ ợĐu

qua hồ thềm thuở lồi) do vey ập lúc gia tỪng lớn cỂng nưc cồng nh lằm gia tỪng nguy cỦ vồ kiồm hoẢ.

NhỔng thay ợải ẽ vểng cao cầ lỏn hơ chậ chỖ ợỏn xu hểng ẽ cỂp khu vùc, quềc gia vể quềc tồ vồa trùc tiểp thồng qua sù di c tồ cỂng vểng thỂp vể trung du lỏn vểng cao vể vồa giỂn tiểp thồng qua ợểng lúc cỂĐa thỂ trềng vể cỂ chổ tểi cỂĐa trung - Ủng. ợạng thềi ngềi đờn ẽ cỂ vểng thỂp vể trung du (vể ẽ cộ nưc) phồ thừc nhiều vồ cỂ cỂch thực quộu lỖng nưc tểi nguyờn thiờn nhiờn ẽ vểng cao. Bao gặm cầ cỂ vỖ đồ sau:

Lờm sộu chỂ đầ yỏu lể gặ. ợặc biểt trong chiồu tranh vể sau chiồu tranh tểi thiồt cỂ tểi nguyờn rồng ợic xem nh lể vỂn ợồ sềng cỂn trong thóck ợey phỂt triớu nờn kinh tồ quềc đờn.

NỪng lểng tồ cỂ nhể mỖy thuở ợion, miờn BỔc Viot Nam ợặng gặp hỦn 50% nỪng lểng thuở ợion (mét phđn ợic khai thỂc tồ thuở ợion HoẢ BỂnh)

CỂ đỂch vồ sinh thỂi bao gặm cầ vớck ợiồu tiồt nưc chồy, phờn tểch carbon ợồ duy trỀ nưc nưc sỔch vể nuổi trặng thuở sộu, ợạng thềi duy trỀ ợic sù ợa đỔng sinh thỂi vể cỂ nưc gen.

Mét sề nghiờn cậu (IIED, WRI, CRES) ợể chừ ra rừng trong khi nhỔng lểi Ých trỏn tỔo ra bểi vểng cao chỂ đầ yỏu phồc vồ cho ngềi đờn vểng thỂp thỀ chi phỖ xỂ hểi vể mỗi trềng cho vớck khai thỂc cỂ nưc nầy lỔi do cỂ cểng ợạng vểng cao chỂu.

4. Phờn tỖch chiồu lểc mỗi trềng (SEA) cỂĐa MRDP

ChỦng nầy gặm cỂ phờn tỖch vồ nhỔng ộnh hểng mỗi trềng tồ cỂ hoỔt ợểng cỂĐa MRDP. Vồ cỦ bộu ợểnh giỂ ộnh hểng chiồu lểc mỗi trềng ợể ợic triớu khai (khồng phồi đầ Ỉn tểc ợểng mỗi trềng, xem bộu 3) - nhữm nặ lúc hoẢ nhặp cỂ hoỔt ợểng cỂĐa chỦng trỀnh vể khỖy cỔnh mỗi trềng.

NhỔng phờn tỖch nầy cỦ bộu đầ trỏn ợểnh giỂ sỦ bẻ vể bao gặm cỂ gừ Ý gừm sỂt & ợểnh giỂ vể xỂ ợỂnh ộnh hểng mỗi trềng . Do bộu chỂt vể thềi gian cầ hỔn cỂĐa chiồu lểc vể ợểnh giỂ ộnh hểng mỗi trềng nờn chầ cầ tỖnh tồ ợỏn sề liou thu tồ hion trềng.

Bộu 3. EIA cỂĐa đầ Ỉn so vể EIA chiồu lểc (SEA)

Ợểnh giỂ ộnh hểng mỗi trềng (EIA) ợic tiớu hểnh phầ biớu nhỂt ẽ cỂp đầ Ỉn, ợểi vể nhỔng tểc ợểng cồ thố sỖ ợic tiớu hểnh tỔi ợỂa bỂn cồ thố. Mét EIA ợiớu hỂnh thềng ợic tiớu hểnh cho cỂ cồng trỀnh xồy đừng (ợểng xỂ, đầu cềng, ợep nưc vv) vể cỂ hểng cồng nghiờp (nhể mỖy phờn bần, nhể mỖy giỂy, nhể mỖy ợ tồ).

VỀ MRDP hoỔt ợểng ẽ nhiều vểng khỂc nhau vể vể nhiều loỔi hỂnh hoỔt ợểng trồi rềng tồ nỦi nầy ợỏn nỦi khỂc, ợạng thềi do thềi gian khồng cho phỦp ợồ cầ thố tiớu hểnh ợểnh giỂ ộnh hểng mỗi trềng cồ thố cho tồng trềng hểp. Thay vỂ ợầ cđn phồi phờn tỖch vể hiớu rầ vồ cỂ xu hểng, quỂ trỀnh triớu khai vể nhỔng ngồ Ý cầ thố. Do ợầ EIA cđn cầ chiồu lểc vỖ đồ nh ợểnh giỂ Chiồu lểc Mỗi trềng (SEA).

Trong mét ợểnh giỂ Chiồu lểc Mỗi trềng thỀ cđn phờn tỖch nhỔng nểi dung tặng quỂ cỂĐa mét kồ hoỔch, chỦng trỀnh hay chỖnh sỂch. VỖ đồ mét SEA cầ thố ợic tỔo ra đầ trỏn mét chỖnh sỂch (nh nỪng lểng, giao thồng) hay đầ trỏn cỦ sề khu vùc (vỖ đồ nh chỦng trỀnh phỂt triớu nờng thớu khu vùc nh chỦng trỀnh MRDP). Thay vỂ xem xỦt cỂ phỦng Ỉn lẹp kồ hoỔch cồ thố, SEA tẹp trung vồ phờn tỖch nhỔng viỔn cộnh rềng lển hỦn.

Tiớu hểnh phờn tỖch nhỔng ộnh hểng mỗi trềng cỂĐa MRDP theo ợỂnh hểng sau:

- Trỏn cỦ sề giồ ợỂnh vớck sồ đồng ợỂt nờn xu hểng vể cỂ nhờn tề khỂc cầ thay ợải thỀ cđn phồi xem xỦt kủ hỦn vồ cỂ ợiồu kion trong vểng đầ Ỉn. ợồy sỖ lể cỂ thồng tin cỦ bộu.
- Nghiờn cậu ợic triớu khai ẽ mét chỦng trỀnh ợạng cầ cỂ hoỔt ợểng khỂc nhau vồ thềi gian vể ợỂa ợiớu. CỂ hoỔt ợểng vể trắng tồu tríc ợồy hion nay vể trong tỪng lai cỂĐa chỦng trỀnh cđn phồi ợic xem xỦt. ợồ thu hỦp phỔm vi nghiờn cậu, cỂ phờn tỖch cỦ bộu sỖ tẹp trung vồ giai ợoỔn hion tỔi cỂĐa chỦng trỀnh.

- SEA tập trung chĐ yêu vđo nhÔng tđc óng môi trờng. NhÔng tđc óng kinh tđ xđ héi khờng óc phòn tđch cđ thđ vđ đđ nh khờng phòn tđch nhÔng tđc óng vđ mậđ xđ héi (SIA) vđ lđ do lđ trđnh sđ trđng lậđ khờng cđn thđót vđ nhÔng nghiờn cậđ cũ bộn cĐa SAGU. Tuy nhiờn, viờc hiớu rđ cđc mềi liờn kót vđ sđ tđc óng qua lđi giĐa cđc ợđiờu kion kinh tđ xđ héi vđ thay ợđi sđ đờng ợđt cờng nh xu hớng môi trờng lđ tềi cđn thđót. Ấp đờng viĐn cộnh mong muờn cĐa nhÔng ngềi quan tđm ợđ cđ óc mết viĐn cộnh tđng thđ vđ môi trờng vđ tđc óng cĐa môi trờng (bao gặđ thđn bộn/xđ, cđn bẻ khuyờn nờng cđc cđp, cđc nhđm cẻ vđn, Bẻ NN & PTNT vđ SIDA).
- SEA khờng bao gặđ nhÔng ộnh hờng môi trờng cđ liờn quan ợđn cđc nguạn lùc óc chđng trờnh sđ đờng nh ợi lđi (ở nhiĐm tđ xe đừ đn, ợi lđi bđng ợđng hđng khờng quẻc tđ...) vđ nhÔng vđn ợđ nđy óc coi lđ ngoĐi lờ.

4.1. Xđc ợđnh ộnh hờng

Xđc ợđnh ộnh hờng óc tiỏn hđnh theo 4 bđc. Bđc thđ nhđt lđ chđng trờnh MRDP ợa rđ cđc giộ ợđnh vđ lừa chđn chiỏn lđc. Thđ hai lđ phòn tđch cđc hoÓt óng vđ néi đung cĐa MRDP cđ liờn quan ợđn cđc thđng sẻ môi trờng khđc nhđu. Thđ ba lđ ợa rđ hai vđ đđ vđ cđc hoÓt óng cĐa chđng trờnh cđ khộ nđng ộnh hờng môi trờng ợđn cđp thđn bộn. Cuềi cđng lđ phđi ợa rđ cđc kót lựn.

4.1.1. Lừa chđn chiỏn lđc vđ phđng đn

Trong quđ trờnh lẹp kđ hoÓch cho giai ợoĐn hion tđi, vđ thđng qua quđ trờnh lẹp kđ hoÓch hđng nđm, chđng trờnh ợđ ợa rđ nhiờu quyđt ợđnh vđ nhiờu sđ lừa chđn cho chiỏn lđc cđ ộnh hờng trùc tiỏp vđ giđn tiỏp ợđn cđc hoÓt óng. Do ợđ trđc khi tiỏn hđnh phòn tđch chi tiỏt hđn vđ ộnh hờng cĐa môi trờng thđ cđn phđi xem xđt ợđt chđng trờnh vđo mết hođn cộnh cđ thđ nhđm hiớu rđ cđc giộ ợđnh ợđng sau nhÔng gđ chđng trờnh ợng lđm (hoặđ khờng lđm) đ cđc cđp khđc nhđu vđ nhÔng ngđ đđ môi trờng cĐa nhÔng lừa chđn nđy. Bđng 4 lđ phđn tđm tđt cđc lừa chđn chiỏn lđc vđ bđng 2 trờnh bđy cđc phđng đn vđ cđc giđ đđ.

Trđc tiỏn, MRDP giộ ợđnh rđng bđ nhòn tẻ nđy rđt quan trđng ợđ ót óc nhÔng thay ợđi tđch cđc đ cđc thđn đừ đn. Nhòn tẻ ợđu tiỏn lđ xem xđt khộ nđng tiỏp cẹn thđ trờng vđ sđ ợa đóng vđ kinh tđ vđ ợđy lđ nhÔng yđu tẻ chĐ yđu cho viờc phđt triỏn kinh tđ trong vđng. ợđiờu nđy óc phđn đnh vđo trong "trđng tđm chđnh" bđ sung cho bđ mđc tiỏu vđ bđ sung vđo néi đung hoÓt óng tđn đờng vđ phđt triỏn kinh đơng cĐa chđng trờnh. Nhòn tẻ thđ hai lđ ợđm bđo quyờn sđ đờng ợđt cho ngềi đờn¹³ ợđđ phđng vđ đđ lđ chđng trờnh hẹ trđ giao ợđt - quy hoÓch sđ đờng ợđt vđ liờn kót quộđ lđ đđ rđng. Thđ ba lđ phđt triỏn tđ chđc cũ sẻ liờn quan ợđn khộ nđng cĐa cđc nhđm/thđn trong viờc tđ tđ chđc vđ quộđ lđ đđ, ợđy cờng lđ nòn tđng cho sđ phđt triỏn kinh tđ xđ héi.

Hẹ trđ thđnh lẹp cđc nhđm quộđ lđ đđ thđn bộn, nhđm tđn đờng tiỏt kion lđ nhÔng hoÓt óng mđ MRDP ợng tiỏn hđnh trong vđng nđy.

Mết trong nhÔng phđng đn lừa chđn quan trđng nhđt lđ tẹp trung vđo viờc xđy đùng nđng lùc vđ đđ tẹp huđn vđ phđt triỏn tđ chđc, phđt triỏn phđng phđp, chđnh sđch vđ xđy đùng hđng đđn. Phđng đn lừa chđn nđy rđt rđ rđng vđ theo cđch thđc nđy mđ chđng trờnh ợđ hđnh thđnh óc cđc kót quộđ cuềi cđng vđ cđc chiỏn lđc chđnh.

Cđng viờc cĐa đừ đn Bẻ vđ cĐa nhđm cẻ vđn cờng óc xđc ợđnh rđ rđng vđ cđ liờn quan ợđn nhÔng mđc tiỏu nđy. ợđc biỏt nhÔng khđđ cđnh quan trđng trong hođn cộnh nđy lđ cđn phđi (a) tẹp trung mđnh vđo phđt triỏn tđ chđc cũ sẻ (xem phđđ đđ) vđ (b) lđ thđc ợđy cũ cđu hẹ trđ theo yđu đđu vđ ợđnh hđng lđnh hoÓt, nđng óng trong cđng tđc cĐa cđn bẻ khuyờn nờng. Vđ đđ vđ phđn nđy bao gặđ cđ PRA, quđ trờnh đđng tđo cĐa thđn, giao ợđt/ quy hoÓch sđ đờng ợđt vđ cđng viờc mđ ợđy lđ liờn kót quộđ lđ đđ rđng.

Tuy nhiờn, rđ rđng lđ trong phđm vi 5 đừ đn đđn, viờc trđnh khai cđc hoÓt óng đ quy mđ rẻng óc u tiỏn chđ khờng phđi lđ viờc phđt triỏn cđc phđng phđp hoặđ chđnh sđch. đđy lđ sđ phđn đnh bộn chđt vai trđ cĐa cđn bẻ đđn vđ huýn. Tuy nhiờn ợđiờu nđy cđ nghđa lđ MRDP thđng qua cđc đừ đn đđn ợđ ợđng gặp đđng kđ vđo viờc tđyờn trýn thđng tin vđ hẹ trđ tđi chđnh cho nhiờu hoÓt óng cĐa Bẻ NN&PTNT, nh: chđng trờnh 327, cung ụng giẻng cđo sđn, cđi tiỏn chđn nuđi, phòn bđn vđđ)

Mết sđ lừa chđn chiỏn lđc khđc cđ liờn quan ợđn phđt triỏn phđng phđp vđ tđ chđc lđ lđm viờc vđ nđm đừ đn đđn (phđm vi ợđđ đđ khđ rẻng), thay vđ tẹp trung vđo cđc nguạn lùc đ cđc vđng nhđ hđn.

BỘNG 4. SỰ LỪA CHẢO CHIỂN LỊCH QUAN TRẮNG CĐA MRDP:

Coi sự ợa đỔng cĐa nòn kinh tỏ nh lĩ mét vỀn ợồ mỂu chèt cho sự phỈt triổn vĩng cao phÝa BỔc.

TỪng cêng "ợm bọ quyền số đông ợỀt" cho nhỔng ngêi đờn số đông ợỀt ẽ ợỂa phỦng.

Hệ trí phỈt triổn tả chực cẾp cỦ sỄ (thờn).

Tạp trung vồ phỈt triổn tả chực trong Bé NN&PTNT bao gạm cả phỈt triổn nguạn nhòn lùc vì tạp huỀn, phỈt triổn phỦng phỈp lượn vì chÝnh sỈch (xem phđn 1.2, cỂ chiổn lịch chÝnh) vì hệ trí phỈt triổn đỂch vô khuyỏn nờng ợỈp ụng nhu cđư.

ợạng thêi hệ trí tũ chÝnh cho viợc triổn khai cỂ hoỔt ợéng ẽ cỂ tũnh (vÝ đờ nh cung ụng vệt t sỏn xuỀt) bao gạm cả hệ trí cho nhiều hoỔt ợéng cĐa Bé NN&PTNT

PhỐm vi ợỂa lỖ đĩn trọi trong 5 tũnh

Đđn chuyỏn lớn cỂ vĩng nỏi cao

BỘNG 2. PhỦng Ủn

PhỦng Ủn	Hợ quộ
1. Khõng cả MRDP	Phợc hại rờng trong vĩng dù Ủn ợic tiổn hĩnh rỀt chệm Ýt vèn (khõng cả tÝn đong) vì chỦn nuõi tỪng chệm (ao cỂ, gia cđm vì gia sốc) hỦn lĩ cỂ vĩng dù Ủn. Khõng cả khộ nỪng hệ trí phỈt triổn chÝnh sỈch cả liỏn quan ợỏn giao ợỀt, quỏn lỖ rờng...
2. Chừ tạp trung vồ triổn khai	Cả thớ cả nhỔng ợnh hẽng vì tỂ ợéng trùc tiỏp hỦn trong vĩng dù Ủn NhỔng ợnh hẽng cĐa cỂ mở hỀnh số đong ợỀt cả thớ trẽ nỏn rả rĩng hỦn Ýt cả khộ nỪng ợãng gặp xờy dùng chÝnh sỈch
3. Chừ tạp trung phỈt triổn phỦng phỈp vì chÝnh sỈch	Giợm khộ nỪng kiổm nghiỏm hion trẽng ẽ quy mữ rẻng Giợm khộ nỪng hệ trí cho phỈt triổn tả chực xờy dùng nỪng lùc cẾp Bé
4. Chừ tạp trung vồ cội tiổn số đong ợỀt (hion tr-ẻng vì cẾp chÝnh sỈch)	Nguạn tũ chÝnh Ýt (khõng cả chỦng trỀnh vĩng dù Ủn
5. Nờng cao trắng tòm lớn vĩng cao	Tiỏp cẹn cỂ thờn dù Ủn khã khỪn hỦn CỂ vĩng nỳ Ýt cả u thờ hỦn (vồ trỀnh ợé nỪng lùc, ợặc ợiổm ợỀt ợai) Nẻi dung kũ thuật vồ khuyỏn nờng (liỏn quan ợỀt) cđn phội phĩ híp vủ ợiờu kion vĩng cao
6. NhỔng tả chực thùc thi khỈc	Giợm viợc tiỏp cẹn vủ cỂ bé khuyỏn NN&PTNT vì cỦ cỂu hệ trí Giợm khộ nỪng tỦng hệ vủ Bé NN&PTN chÝnh sỈch TỪng cêng khộ nỪng tỦng hệ vủ cỂ Bé

Cuèi cĩng cđn lu Ý rĩng MRDP đđn chuyỏn trắng tòm lớn vĩng cao xa xõi hợo lĩnh nỦi cỂ ợiờu kion mữi trẽng (nguạn n-íc, nhiot ợé, ợé đèc vì chỀt ợỀt) phợc vô cho sỏn xuỀt lỦng thùc Ýt thượn lĩi hỦn số vủ cỂ vĩng trung đư vì vĩng thỂp. Vĩng cao thềng kỦm vồ cỦ sỄ hỔ tđng vì cỂch xa thỂ trẽng, trỀnh ợé giổ đợc thỂp hỦn.

Gũi Ý vò môi trêng cho cĩc sù lùa chản chiỏn lĩc cũ bộn lĩ giũn tiỏp vì tũng ợeì khĩc nhau tuú thuec vủo cĩc ợiđou kion cĐa ợEa phũng. Sù đĩi trụi phỏm vi ợEa lĩy vì trảng tòm vủo quĩ trềnh phĩt triỏn tã chũc, phũng phĩp vì chĩy nh sĩch, đĩn ợỏn sù liỏn kỏt lỏng lịo giỎa hoỐt ợng cĐa chũng trềnh so vủi cĩc dù ĩn triỏn khai ẽ phỏm vi nhá hũn vì tẹp trung vủo triỏn khai cĩc hoỐt ợng hion trêng trũc tiỏp. ĐEch chuyỏn đũn đũn lỏn vĩng cao sũ ợạt ra yỏu cđũ mủi cho đEch vủo khuyỏn nõng (khã tiỏp cẹn hũn, ợiđou kion môi trêng kinh tỏ xĩ hẻi phũc tỚp hũn...) sũ ợạt ra nhỔng thĩch thực mủi cho cĩc nẻi dung cĐa phũng phĩp khuyỏn nõng vì cĩch thực ợỐt ợic mỏc tiỏu.

4.1.2. Ma trẹn ộnh hẽng

Bộng ma trẹn ộnh hẽng ợĩ ợic thiỏt kỏ nhũm phỏc vủo cho viỏc phỏn tĩy ch cũ bộn chi tiỏt nhỔng tĩc ợng môi trêng cĐa MRDP (xem phỏ lỏc IV). Bộng ma trẹn nũy gạm cĩc thỏng sẻ môi trêng trỏn mẻt trỏc vủi cĩc mỏc hoỐt ợng cĐa chũng trềnh trỏn trỏc khĩc. Khỏng cđn thiỏt phỏi xĩc ợEnh cỏ thỏ nhỔng mỏc nũy vỀ nhỔng lĩy do sau ợờy:

Phỏn tĩy ch lĩ bộn chEít cĐa chiỏn lĩc

Sù ợa dỔng cĐa cĩc hoỐt ợng dù ĩn

Phỏm vi lĩn (260 thỏn bộn)

Sù phũc tỚp cĐa ợiđou kion kinh tỏ xĩ hẻi

Do cũ sù khĩc biỏt vủo ợeì sẻng nõn nhỔng hoỐt ợng nũy cũ nhỔng tĩc ợng khĩc nhau ẽ cĩc ợEa phũng khĩc nhau.

Do vẹy, cĩc thỏng sẻ môi trêng cĐa chũng trềnh ợĩ ợic lu giỎ khĩ nhĩu. Mỏc ợYch cĐa ma trẹn lĩ chũ ra nhỔng ộnh hẽng vủ/hoặc xu hĩng (chũ khỏng phỏi xỏp loỎi cẻng ợẻ cĐa chỏng) vì theo cĩch nũy cũ thỏ lĩm sĩng tá nhỔng vỀn ợỏ môi trêng nõ ợạc biỏt quan trảng. NhỔng ộnh hẽng (trũc tiỏp tỏ cĩc hoỐt ợng) vủ giũn tiỏp (tỏ mẻt chuợi hĩnh ợng ợĩ ợic triỏn khai) cđn ợic xem xũt.

4.1.2.1. Cĩc thỏng sẻ môi trêng

Sũ vỀn ợỏ môi trêng chĩy nh hay nhỔng thỏng sẻ tẻng hĩp ợĩ ợic xĩc ợEnh¹⁴ ợả lĩ ợa dỔng, ợEít, nĩc, khỏ nỪng sỏn xuEít, sỏ đỏng nguạn lủc vủ y tỏ (Xem bộng 5)

Bộng 5. Cĩc thỏng sẻ vủo môi trêng

1. ợa dỔng:

- ợa dỔng gen (giẻng)
- ợa dỔng loĩi
- ợa dỔng vủo quan cộnh vủi môi trêng sẻng
- Sù chuyỏn ợại tỏ môi trêng tù nhĩn sang sù suy thoĩi hoặc ợuoc quỏn lĩy.
- ĐEch vủo sinh thĩi (vY đỏ nh thỏ phÊn, quỏn lĩy đEch hỎi, cĩc tĩc nhỏn gờy ợ nhiÔm)

2. ợEít:

- xũi mủn / lỔng ợẻng bĩn
- phỀ nhĩu
- kiỏm hoĩ

- ỡ nhiÔm

3. Níc:

- khèi lĩng vì nguạn níc

- đĩng chẻy

- chÊt lĩng

4. Khộ nỪng sộn xuÊt

- Sộn xuÊt phờn xanh vi sinh

- Sộn lĩng

5. Sỡ đông cũc nguạn lừc

- Phô thuéc vừo vệt t bởn ngòli

- Dinh đĩng vì tuởn hoĩn cũa níc

- NỪng lĩng vì lao óng

6. Y tở:

- Sục khoĩ ngòi đờn

- Bỏnh tệt cũa gia sỏc gia cũm/ cũ

4.1.2.2. Cũc loÓi hỀnh hoÓt óng cũa chỪng trỀnh

Cũc nẻi dung cũa chỪng trỀnh (xem mỏc 2.2) cũa bộn chÊt khĩc nhau - mẻt sẻ nẻi dung đũa vừo vỀn ờn nh tÝn đong tiỏt kiỏm, cũc nẻi dung khĩc xuyỏn suẻt chỪng trỀnh nh cừn bũng giủi. Mẻt sẻ nẻi dung cũa chặng chỪo lỏn nhau ẻ mẻt chỏng mừc nừo ỏ, vì nhiờu nẻi dung hoÓt óng cũa hoÓt óng tẻp huỀn. hửu hỏt cũc nẻi dung ợu kỏt híp giỎa vỀn ờn kũ thuet (nh tÝn đong, hay mỏ hỀnh cội tỎo sỏ đong ợÊt) vì hẻ trớ phĩt triỏn tỏ chុc cũ sẻ còng nh cũc quĩ trỀnh (gạm nhỏm tÝn đong tiỏt kiỏm, nhỏm quỏn IÝ thờn bộn, PRA). Nỏi tỏm lÓi, thùc tiỏn ợĩ kỏt híp tÊt cộ cũc hoÓt óng lỏm cũ sẻ ợđu vừo cho phĩt triỏn chÝnh sỏch.

Do vẹy, thay vỀ xem xÚt cũc nẻi dung cũa khộ nỪng ộnh hỀng ợn mỏi trỀng thỀ nghiỏn cụy nừy cẻ gỒng phờn tÝch ộnh hỀng cũa cũc loÓi hỀnh hoÓt óng khĩc nhau. Cỏ bẻn loÓi hỀnh hoÓt óng ợc xĩc ợỄnh (Xem biỏu 6): Vệt t ợđu vừo, mỏ hỀnh sỏ đong ợÊt, cũc tỏ chុc cũp cũ sẻ vì quĩ trỀnh, vì phĩt triỏn tỏ chុc vì thỏ chỏ trong cũ cỂu hẻ trớ (chĐ yỏu lỏ cũp Bẻ).

Bộng 6. Phờn loÓi cũc hoÓt óng cũa chỪng trỀnh

1. Vệt t ợđu vừo:

- giềng cao sộn, phờn bản

- cờy con

- tÝn đong

2. Mỏ hỀnh sỏ đong ợÊt:

- thòm canh tỪng vô (mỡ hỀnh lóa, ngỗ)
- mỡ hỀnh SALT vì bộ vơ Ợt
- vên hé
- vên rống
- phóc hại rống ợđư nguạn

3. CỈc tã chục cẾp cũ sễ vì cỈc quỉ trỀnh:

- PRA, Quỉ trỀnh sỈng tÓo
- JFM
- LA/LUP
- Nhãm tÝn đong tiót kiom¹⁵
- Nhãm quon IỖ thồn bộn/ Quũ phỈt trión thồn bộn
- Tẹp huỀn cẾp thồn

4. Xờy dùng nỪng lúc cẾp Bé:

- kũ nỪng vì nhện thực
- thõng tin
- khuôn khã lìm vioc
- thay ợai chÝnh sỈch

Hai loÓi hỀnh hoÓt ợng ợđư (vẹt t vì kũ thuật) lầ nhỔng nhòn tè ộnh hỀng trùc tióp trong vĩng dù lầ vì cđn giới thÝch thòm vò IỖ do cđn cã. Hai loÓi hỀnh cuèi (tã chục cũ sễ & quỉ trỀnh vì phỈt trión nỪng lúc ẽ Bé NN&PTNT) cã thố Ýt ộnh hỀng hỦn¹⁶. ChỪng trỀnh MRDP nhỀn mÓnh nhiều vồ cỈc vỀn ợđ trong móc tiều vì kót quộ cuèi cỈng cĐa chỪng trỀnh, vì kót quộ lầ ợỉ sỏ đong nhiều nguạn lúc vồ cỈc vỀn ợđ ợã do vẹy cđn phội tÝnh toỈn ợòn vioc phòn tÝch ợđ chỪng trỀnh MRDP.

4.1.3. Hai vÝ dỏ

ợố minh hoÓ cho sù tỪng quan giÓa cỈc hoÓt ợng khỈc nhau cĐa chỪng trỀnh, vì khộ nỪng ộnh hỀng cĐa chónđ ợòn sỏ đong Ợt (vì mõi trềng), trong biếu 7 vì 8 thố hion hai trềng híp vÝ dỏ. VÝ dỏ thụ nhỀt minh hoÓ mèi liòn kót giÓa tÝn đong, chỪn nuối vì sỏ đong Ợt. VÝ dỏ thụ hai ợđ cẹp ợòn vỀn ợđ quyon sỏ đong Ợt lờm nghiop, sỏ đong Ợt vì phóc hại rống ợđư nguạn.

Biếu 7. TÝn đong, chỪn nuối vì sỏ đong Ợt

Kót quộ vì phòn tÝch tồ giỈm sỈt MILS thồn bộn¹⁷ cho thỀy rừng:

- Khi cỈc hé gia Ợnh cã mét chót vèn (vay tÝn đong hoặc cã thòm thu nhẹp tồ bỈn sỏn phèm) chĐ yỏu hã sỷ ợđư t vồ chỪn nuối cũ hoặc lìn.
- ChỪn nuối gia sỏc nhá (lìn vì dỏ) chĐ yỏu ợố tÓo vèn cho ợđư t lìn hỦn (trou, bB)
- Xu húng ợa đỔng hoỈ vì tỪng cềng ợé sỏn xuỀt chỪn nõi ngly cỈng tỪng.

- Do ợt ợc giao nờn cũc khu chỪn thộ ợc giộm xuềng

Dừa trờn nhÔng kỏt lụen trờn cũc thộ ợa ra cũc kỏt lụen vờ mớitrẻng vì sỏ đờng ợt nh sau:

- Sỷ cũ nhÔng Ấp lùc thay ợai mớ hỀnh chỪn thộ, thẹm chÝ đion tÝch chỪn thộ sỷ khờng cũn nOa. Gia sỏc (lín, đờ, trờu bắ) sỷ ợc nuới gđn vớ ngừi hỪn.
- TỪng sề lín cũ nuới vì đion tÝch ao cũ cũc thộ đỂn ợn cÓnh tranh vờ nưạn níc ngừy cũng gia TỪng (vớ cũc hế cũ khộ nỪng tiỏp cẹn cũc nưạn níc vì khộ nỪng ợdu t) vì lìm tỪng khộ nỪng gờy đỂch bớnh cho cũ (thờng qua túi tíu/hờ thềng trỳuờn đỂn níc cho ao cũ).
- Nuới cũ vì cũc thộ lừ nhÔng hỀnh thực mớ ợc gấp phđn lìm tỪng tÝnh phực tỚp trong hờ thềng canh tíc vì ợa đÓng vờ cộnh quan. Tưởn hỏn đing đing trong phóm vi cũc hờ thềng canh tíc ợac biot giOa vèn nhừ, vèn rờng vì ao cũ cũc thộ hiớu quộ hỪn.
- Lìm tỪng sề lín cũ vì gia sỏc trong thờn cũc thộ đỂn ợn hion títg vờ nguy cũ nhiÔm bẻn nưạn níc, vì do vey gờy ợnh hỀng ợn sục khoi cĐa con ngừi.

Biớu 8. Phờn ợỀnh giánh giú ợt, khoỈn bộv vớ trạg cờy, phỏc hại rờng ợdu nưạn

Cũc nghiờn cộu vờ giao ợt vì quộn lÝ rờng¹⁸ cho thỂy rừng hion tÓi đion tÝch rờng cũc thộ ợc quộq lÝ bẻi nhiừu hỀnh thực khỂc nhau, hai hỀnh thực chÝnh ợa lừ giao ợt rờng cho cũc hế cũ thộ vì khoỈn quộq lÝ giOa cũc Lờm trẻng quềc đonah vớ cũc hế gia ợỀnh cũ thộ.

Giao ợt rờng cho cũc hế:

Đion tÝch ợt rờng trong vớng dù Ỉn. (1995) ợc giao cho cũc hế ẽ vớng cao lừ43%, vì vớng thỂp vì vớng trung du lừ 84%.

NhÔng đion tÝch rờng nừy thềng ợặng vai trắ rỂt quan trắg trong kinh tở hế (cung cỂp cá cho gia sỏc, chỂt ợt vì lỪng thùc) cũng nh ợ giO níc.

Mét tú lờ nhá ợt rờng ợc giao trỳc tiỏp cho cũc hế. NhÔng đion tÝch vèn rờng nừy lừ mét phđn trong hờ thềng sộx xuỂt hế gia ợỀnh (xem biớu 3-5)

Tuy nhiờn ẽ nhiừu vớng, ợt lờm nghiỏp ợc giao cũc xa khu đờn c mừ tríc ợđy ợc sỏ đờng ợc canh tíc nỪng rỂy (chĐ yỏu lừ du canh) vì bao gặm cũc khu rờng bỂ suy thỏi vì ợt trềng.

Lu Ý mét ợiỏm rừng viớc giao ợt giOa cũc hế gia ợỀnh ẽ mét vừi nỪi khờng ợặng ợđu. NhÔng ngừi đờn cũ nhiừu nưạn lùc hỪn thỂ ợc nặn ợt lờm nghiỏp cũ chỂt lín hỪn (đion tÝch lín, cũ nhiừu rờng, gđn khu đờn c) vì tiỏp cẹn vớ kiỏn thực vì/hoặc ợc hế trứ vờ quộq lÝ, vì nặn ợc nhiừu lừi nưạn hỪn. Cũc hế cũ Ýt khộ nỪng lao ợéng (vừo thềi ợiỏm giao ợt) khờng ợc giao ợt lờm nghiỏp hoặc ợc giao mét đion tÝch rỂt nhá vì tiỏp tỏc phỏ thừéc vừo cũc nưạn từi ngừyờn rờng thờng thềng. Cũc đion tÝch rờng thờng thềng ợc giao cho cũc hế cũ thộ, tiỏp cẹn vớ nưạn lùc nừy ợđi vớ mét sề Ýt hế gia ợỀnh cũn hÓn chỏ. Thờm vừo ợa, nhÔng vớng bỂ thỏu lỪng thùc, cũc hế cũ thộ tỏ chềi nặn ợt lờm nghiỏp, vỀ hỏ mừn tiỏp tỏc sỏ đờng ợt cho mỏc ợÝch du canh.

KhoỈn giOa lờm trẻng quềc đonah vớ cũc hế gia ợỀnh ợc bộv rờng tú nhiờn hay phỏc hại rờng ợdu nưạn xung yỏu:

- KhoỈn thềng cũ thềi hÓn ngỔn (chĐ yỏu tỏ 1-3 nỪm), vì cũc hế gia ợỀnh nặn tờin phÝ quộq lÝ rờng (hion tÓi lừ 50.000ợ/ha vì ẽ mét sề vớng khỂc cũn thỂp hỪn)
- NhÔng híp ợặng khoỈn nừy hứu hỏt khờng khuyỏn khÝch ngừi đờn ợdu t vì bộv vờ lờu đừi, mừ khuyỏn khÝch ngừi đờn phỏ thừéc vừo sừ bao cỂp cĐa Nhừ níc vì khờng bộv ợm cho viớc sỏ đờng nưạn từi ngừyờn rờng bòn vÔng vì lờu đừi.
- Ngừn sớch cho viớc trạg cờy trờn cũc đion tÝch ợt trềng tÓo ợéng lùc cho viớc trạg cờy trờn cũc đion tÝch ợt sỏ đờng cho cũc mỏc ợÝch khỂc nh chỪn thộ gia sỏc. ẽ nhiừu vớng đion tÝch chỪn thộ gia sỏc tú do ợ giộm ợi (xem biớu 7).
- Phỏc hại rờng vì lừi sinh rờng lừ tềi cũn thỏt vì dừa trờn hỀnh thực trạg cờy chĐ yỏu lừ cũc lỏi bộn ợĐa.

NhÔng gừi Ý lừn quan ợn sỏ đờng ợt vì mớitrẻng:

Phòn ợỀnh gianh giú ợỀt rōng - kōt híp vủ khuyōn nōng vì cung cĒp nguạn cōy con giềng - ợỈ gấp phđn nōng cao quōn IỖ ợẶc biot lĒ vên rōng (dion tỖch gđn khu dōn c) ợỈ đỂn ợōn tỖnh ợa dŌng ngừy cōng tỪng (cĐa cĒc loĩ vì cōnh quan ĩ cĒc mục ợe khĒc nhau), giōm khō nỪng giŌ níc vì nōng cao sōn xuĒt.

Tẹp trung vĒo trạng cĒc giềng cōy con nh mét hỀnh thực tĒi sinh rōng (thay vỀ tĒi sinh rōng tù nhiōn) khōng phōi lĒ ợiōu tēi u cho viēc sō dōng rōng bōn vŌng, duy trĒE tỖnh ợa dŌng hay bōu vơ rōng ợđu nguạn. Bao cĒp cĐa NhĒ níc cho viēc trạng cōy cōng khōng khuyōn khỖch phĒt triōn cĒc hỀnh thực tĒi sinh rōng khĒc bao gạm cā tĒi sinh rōng tù nhiōn mĒ trong nhiōu trēng híp tĒi sinh tù nhiōn híp IỖ hŪn xŪt trōn khỖa cŌnh mōi trēng vì sōn xuĒt¹⁹. Bao cĒp cho viēc trạng cōy vì quōn IỖ cā thō cā hiou quō vō lōu vō đĒi. Nōu xoỈ bá bao cĒp vì khōng cā cĒc phŪng phĒp khĒc thĒE viēc sō dōng rōng sỹ khōng bōn vŌng.

TĒi sinh rōng trōn cĒc ợỀt trēng mĒ ợang ợic sō dōng cho mōc ợỖch chŪn thō cā thō lĒm giōm dion tỖch ợang cá (xem biōu 7).

4.1.4. Nhện xŪt vì kōt quō: liōn kōt cĒc hoŌt ợéng vủ cĒc ộnh hēng

Dùa trōn nhŌng miōu tộ ĩ phđn cŪ sē, ma trēn ộnh hēng (phō lōc IV) vì hai vỖ dō cā thō ợa ra mét sē kōt lựen. NhŌng kōt lựen chung ợic tām tŌt trong biōu 9 vì hđu hōt nhŌng tĒc ợéng mōi trēng quan trắng ợic nōu trong biōu 10. NhŌng mēi liōn kōt rā rĒng giŌa cĒc hoŌt ợéng cĐa MRDP vì nhŌng tĒc ợéng mōi trēng ợic tām tŌt trong bōng 1 (trang 3).

Rā rĒng rŭng nhŌng tĒc ợéng mōi trēng cĐa MRDP chĐ yōu lĒ giĒn tiōp. Trắng tōm tríc ợōy cĐa chŪng trĒnh chĐ yōu lĒ trạng cōy ợỈ gấp phđn lĒm giam tỪng ợe che phĐ rōng trong cĒc vĒng dù ĩn²⁰. Dùa trōn bĒo cĒo²¹ cĐa chŪng trĒnh cā thō giộ ợỀnh rŭng cĒc hoŌt ợéng nh tỖn dōng, giú thiou/ tuyền truyōn cōy Ūn quō vì giao ợỀt ợỈ gấp phđn lĒm thay ợai sō dōng ợỀt trong cĒc vĒng dù ĩn mĒ nōu khōng cā dù ĩn sỹ khōng diŌn ra thay ợai nhanh chāng nh vey. NhŌng ộnh hēng mōi trēng cĐa viēc hẹ trĒ tā chុc cŪ sē, khuyōn nōng vì giú thiou cĒc mō hỀnh sō dōng ợỀt mĒ, phĒt triōn nỪng lúc ĩ cĒp Bé (tỪng cēng chỖnh sĒch cho cŪ cĒu hẹ trĒ cĒp Bé) lĒ cha rā rĒng.

Biōu 9. Kōt lựen chung

TĒc ợéng chĐ yōu lĒ giĒn tiōp.

TĒc ợéng ợic luū tỖch vủ cēng ợe cao.

ộnh hēng cĐa cĒc nhōn tē bōn ngoĩ phŌm vi kiōm soỈt cĐa MRDP lĒ rĒt quan trắng.

Mēi quan hơ tĒc ợéng qua lŌi giŌa cĒc hoŌt ợéng cĐa MRDP vì giŌa cĒc nhōn tē bōn ngoĩ khĒc nhau rĒt phុc tŌp.

ộnh hēng cā tỖnh ợỂa phŪng cao vì phō thuec vĒo hơ thēng sō dōng ợỀt vì ợiōu kion kinh tō xĒ h́i.

TỖn dōng, nẹ lúc tĒi sinh rōng, trạng cōy Ūn quō vì cā thō giao ợỀt lĒ nhŌng hoŌt ợéng cĐa MRDP mĒ rā rĒng lĒ ợỈ ợāng gấp vì viēc sō dōng ợỀt vì thay ợai cĐa mōi trēng.

RĒt khā phōn tĒch riōng nhŌng ộnh hēng cĐa tōng hoŌt ợéng. CĒc hỀnh thực hoŌt ợéng khĒc nhau tỪng cēng (hoặc tŪng tĒc) vủ nhŌng hoŌt ợéng khĒc vì rĒt khā xĒc ợỀnh ộnh hēng cĐa mét hoŌt ợéng nĒy cā liōn quan ợōn hoŌt ợéng khĒc. Tđm quan trắng cĐa cĒc yōu tē bōn ngoĩ rĒt lĒn (vỖ dō nh chỖnh sĒch, sù can thiōp cĐa nhĒ níc, nhŌng chŪng trĒnh khĒc vì tā chុc cŪ sē...) vì sù tŪng tĒc giŌa cĒc hoŌt ợéng khĒc nhau (ĩ cĒc cĒp khĒc nhau) cĐa MRDP vì vủ cĒc hỀnh thực cĐa cĒc nhōn tē bōn ngoĩ cōng trĒ nōn rĒt phុc tŌp.

CĒc tĒc ợéng vō mōi trēng cō thō phō thuec vĒo hơ thēng sō dōng ợỀt ợỂa phŪng vì ợiōu kion kinh tō xĒ h́i.

Níc, cā thō lĒ vĒn ợō mōi trēng chỖnh liōn quan ợōn cōng viēc cĐa MRDP. Vai trĒ cĐa rōng trong bōu vơ rōng ợđu nguạn vì nhŌng ộnh hēng tiōu cùc cĐa hion tĒng phĒ rōng ợic coi nh lĒ mét vĒn ợō chỖnh trong nhiōu cuēc thō lựen vō mōi trēng trong vĒng (xem mōc 3 phỖa trōn).

HoŌt ợéng cĐa MRDP ộnh hēng ợōn nguạn níc cộ vō chĒt lĒng vì khēi lĒng. ChŪng trĒnh MRDP hẹ trĒ tĒi sinh rōng vì trạng cōy nhũm cội thiōn quōn IỖ nguạn níc thōng qua viēc bōu vơ rōng ợđu nguạn. Viēc nĒy cā thō dùa trōn giộ ợỀnh

rừng tỉ sinh rừng luôn lì phũng phĩp tòi u cho quận lĩ rừng ợu nguạn. Giộ ợẻnh lì mét vỀn ợờ vỀ mét sè lĩ do sau:

- Tỉ sinh rừng cũ thố đén ợỏn vớic giộm nguạn níc (tồ vớic bay hũi vì thêm thỂu)
- Níc trỏn bờ mậ bỂ rỏa trỏi cũ thố tỪng nhanh nõu ợỂt bỂ trỦ trỏi hay thộm thùc vệt trỏn bờ mậ bỂ mỂt ợi (mì cũ thố xộy ra ẽ cũc rỏng trạng ợéc canh nh trạng cồy bỔch ợỏn...).
- Thộm thùc vệt vì líp ợỂt mậ ẽ rỏng trạng luôn bỂ tíc ợẻng sau khi tòn hỉnh khai thốc trỔng do vẹy ợỉ đén ợỏn mực ợé xài mỈn vì rỏa trỏi nhanh.

Mét sè hoỐt ợẻng cĐa MRDP cũ thố giỈn tiỏp ộnh hễng ợỏn nguạn níc. ợả lì nhỔng hoỐt ợẻng hẹ trỉ sộu xuỂt nõng nghiộp thõng qua vớic cung ụng giềng cao sộu vì tỶn đông phỏc vô cho vớic chỪn nõuĩ thuũ sộu vì gia sỏc gia đm cũ sò đông nhiõu níc. Nguạn níc giộm vì ĩp lúc sò đông nguạn níc gia tỪng cũ thố đén ợỏn nhỔng tranh chỂp giỚa nhỔng ngèi đĩng. TỪng sè gia sỏc trong thõn cũ thố ộnh hễng ợỏn sục khoỉ cĐa ngèi đờn. Mét sè nhõn tề sỷ ộnh hễng ợỏn chỂt lĩng ợỂt. Sù phực tỚp vì ợa dỔng ngừy cũng tỪng cĐa vèn hé vì vèn rỏng cũ thố gấ phđn vồ vớic cội tòn chỂt hỔu cũ vì tỀnh trỔng đĩnh đĩnh cho ợỂt trong nhỔng hớ thềng nừy. TỪng cềng chỪn nõuĩ kỏt híp vớ giộm đion tỶch chỪn thộ cũ thố lĩm mỂt ợi nhỔng đion tỶch chỪn thộ vì do ợả nguạn phỏn chuạng sò đông cho vèn hé còng tỪng. Đĩnh đĩnh vì tuấn hoỈn níc trong nhỔng hớ thềng nừy cũ thố trề nõn hiõu quộ hỦn.

Thùc vệt vì cộnh quan còng thay ợải. Chiõn đỂch phỏc hại rỏng ợỎi trỉ trong ợả MRDP (lì mét trong nhiõu ợỦn vỂ thùc hion) theo bỔ cũ ợỉ gấ phđn lĩm tỪng thộm rỏng. Liõu nhỔng đion tỶch rỏng nừy cũ hiõu quộ ợòi vớ vớic bộo vớ rỏng ợdu nguạn hay khõng lì mét vỀn ợờ nỚa. Khõng nghi ngề gỀ, nhỔng đion tỶch rỏng nừy Ýt ợa dỔng hỦn sỏ vớ cũc đion tỶch rỏng tù nhiõn ban ợdu, thẹm chỶ cộ khi nhỔng loỈi bõn ợỂa ợic trạng.

Nguạn lờm sộu ngòli gẹ còng lì mét vỀn ợờ quan trảng. Do sù suy giộm vồ rỏng tù nhiõn do ợả lờm sộu ngòli gẹ còng bỂ suy giộm. Lu Ý rừng, tỉ sinh rừng thõng qua vớic trạng rỏng (thẹm chỶ cũc cồy bõn ợỂa ợic trạng) cũ xu híng phĩ híp vớ mét sè Ýt loỈi mì Ýt ợa dỔng hỦn mớì trềng sềng tù nhiõn ban ợdu. Nõn tẹp trung hỦn nỚa vồ tỉ sinh tù nhiõn kỏt híp vớ vớic tuyỏn truyõn tỶch cũc cĐa cũc lờm sộu ngòli gẹ cũ giỈ trỂ.

Bộng 10. Tảm tỐt nhỔng ộnh hễng mớì trềng quan trảng cĐa MRDP

Níc (liõn quan ợỏn bộo vớ rỏng/rỏng ợdu nguạn, tũ tiỏu/nõng nghiộp, chỪn nõuĩ/ao cũ, níc sinh hoỐt/y tồ vì khộ nỪng tả chục quận lĩ cĐa ợỂa phũng vì nhỔng tranh chỂp nguạn níc vì sò đông níc)

ợỂt (liõn quan ợỏn hớ thềng canh tíc, quận lĩ ợdu nguạn vì chỪn nõuĩ, chỪn thộ vì giao ợỂt)

Thùc vệt vì cộnh quan (liõn quan ợỏn hớ thềng canh tíc, hoỐt ợẻng tỉ sinh rừng, ĩp lúc lỏn rỏng tù nhiõn vì ợa dỔng sinh hỏc)

ợa dỔng sinh hỏc (liõn quan tũ lờm sộu ngòli gẹ, ợa dỔng cộnh quan, ợa dỔng vồ gen).

4.2. Kiỏn nghỂ

Xĩc ợẻnh ộnh hễng cuèi cũng lì cũ sè ợỏ ợa ra nhỔng nhẹn ợẻnh chung sau:

Vai trỏ cĐa tả chục cũ sè (chỶnh thực vì khõng chỶnh thực) trong vớic quận lĩ tỉi nguyõn thỏn nhiõn (níc, rỏng) cũn phội ợic quan tòm ợỏng mực.

GiỈm sỈt mớì trềng cũn phội lỏn hớ chậ chỶ vớ vớic giỈm sỈt kinh tồ xỉ húi.

Nghiõn cụu mớì trềng ợẻnh lĩng cũ thố ợic trỏn khai lỏn quan ợỏn thay ợải vớ mớ thộm thùc vệt vì cộnh quan.

Xõy dừng híng đén mớì trềng cho mét sè nẻi dung hoỐt ợẻng (xem mớc 6.)

Hai vỶ đò trong biõu 7 vì 8 (vì thộu lựn vồ sù lủa chỏn chiõn lĩc) cho thỂy rừng vai trỏ cĐa tả chục cũ sè (chỶnh thực vì phĩ chỶnh thực) trong vớic quận lĩ cũc nguạn tỉi nguyõn thỏn nhiõn lì nhỔng vỀn ợờ quan trảng. NhỔng vỀn ợờ nừy

bao gồm cả việc chia xỉ lồi Ých tổ rộng ợc ợEa phŭng quận Ý (Liền kết quận Ý rộng) vì còn bŭng nhŏng lồi Ých mŏu thuEן giŏa nhŏng ngEi sŏ đŏng níc. Mết vÝ dŏ hay lđ chŭng trEnh quan tŏm ợn liền kết quận Ý rộng. Cđn phŏi xem xUđ công nhEן cũ cEủ tã chục cũ sE (vÝ dŏ nh cũ nhEן sE thÝch, nhEן gia ợEnh) khi gŭi Ý phŏn chia trđch nhŏm vì quyền hŏn (vđ cũ hđp ợng giao khođn) ợc ợm bộ quận Ý cũ hiou quŏ vì bŏn vŏng cũ nguan tđi nguyŏn rŏng.

Vai trđ vì tŏm nŭng cĐa cũ nhEן sŏ đŏng nguan níc tŏ trđc tđ nay cũ thŏ bE sao nhđng. Hŏn tđng cũ nhŏng xung ợt trong vì ngođi thŏn lđ do cũ sŏ đŏng nguan níc ợc tđi tiou vì ợđu t vđo cũ E mết vì vđng lđm giŏm khEi lđng nđc thE vEן ợđ sŏ đŏng vì quận Ý nđc trE nŏn ợđng quan tŏm hŭn.

Hai vÝ dŏ vì ma trEן ộnh hEng cŏng minh hoŏ nhŏng liền kết quan trđng giŏa cũ chiŏn lđc phđt trđn ợđi sEng kinh tŏ xỉ hEđi nŭng ợng, cũ hEnh thực sŏ đŏng ợEđ vì ộnh hEng mŏi trEng. Kết quŏ lđ việc giŏm sđt kinh tŏ xỉ hEđi cũn phŏi ợc liền hŏr chŭđ chđ vđi nhau vì nŏn ợc trđn khai trŏn cũng mết ợEa bđn thŏn bŏn.

Khã khŭn trong việc liền kết chặt chđ cũ hoŏt ợng cĐa MRDP vđi nhŏng ộnh hEng mŏi trEng E hđu hŏt mđi trEng hđp (xem bŏng 9) ợđ lđm cho việc nđy trE nŏn khŏng mEđy hiou quŏ kinh tŏ xUđ vŏ thEi gian vì nguan lúc so vđi việc giŏm sđt trŭyŏn thEng cũ thay ợđi mŏi trEng (IEđy mEđu ợEđ, phŭng phđp xđ ợEnh ợc rŏa trŏi, phŏn bE lŏđi vì ợa đŏng lŏđi). Lmnh vđc duy nhEđ mđ cũ thŏ phŏn tÝch ợEnh lđng hŏn nđy lđ lmnh vđc vŏ sŏ thay ợđi E quy mŏrEng lđn thŏm thŏc vEđ, cũn quan vì ợc biŏt lđ tđn phđ rŏng vì xu hđng phŏc hại rŏng (xem mŏc 5.3).

5. ợđ xuEđ vŏ giŏm sđt vì ợđnh giđ tđc ợng mŏi trEng ợđi vđi cũ hoŏt ợng MRDP

Trong phđn nđy ợđ ợđ xuEđ mết sE cũ hoŏt ợng theo đđi vì giŏm sđt mŏi trEng. Gŭi Ý mết sE vEן ợđ cũn thiŏt phŏi cũn nhŏc nh sau:

Mŏc ợÝch lđ gŭi Ý mết sE hoŏt ợng ợđnh giđ vì giŏm sđt mŏi trEng nhŭm gđp phđn cũ bŏn trong việc hđc hđđ (nŏng cao kiŏn thực) vì cŏi tiŏn chŭng trEnh.

Cđn phŏi tEđ trung vđo cũ vEן ợđ mđ cũ vEן ợđ ợđ cũ khŏ nŭng chEủ tđc ợng mŏnh bEđ cũ hoŏt ợng cĐa chŭng trEnh MRDP. Giŏm sđt cũ thay ợđi vŏ mŏi trEng nđi chung (vđ: cũ thay ợđi cũ thŏ liền quan ợn cũ yŏu tE bŏn ngođi cĐa MRDP) khŏng cũn phŏi cũn nhŏc.

Cũ hoŏt ợng ợđ xuEđ cũn phŏi thŏc tiŏn vŏ mđt sŏ đŏng nguan lúc (tiŏn vì cũn bE cĐa MRDP).

Do thiŏt chŏ cĐa MRDP nŏn cũn phŏi đđp đŏng phŭng phđp ợđnh giđ vì giŏm sđt ợđu cũđi, tEđ trung vđo xu hđng vì tiŏn trEnh hŭn lđ phŭng phđp ợđnh giđ đđa vđo mŏc tiŏu (xem bŏng 11)

Viŏn cũn cĐa ngEđi quan tŏm ợc giŏ ợEnh bŭng cũch xem xUđ việc phŏn tÝch tđ lŏ, tiŏu chÝ, kinh nghiŏm vì quan ợđm cĐa cũ nhEן khđc nhau - vì so sđnh cũ viŏn cũn khđc nhau. Bao gồm phŭng phđp ợEnh lđng, quan ợđm vì kinh nghiŏm tŏ cũ cũn bE khđc nhau (cũn bE khuyŏn nŏng, quan ợđm ngEđi đŏn) kết hđp vđi cũ nguan thŏng tin / bđo cũ thụ cEđp.

Biŏu 11. Phŭng phđp ợđu - cũđi so vđi ợđnh giđ đđa vđo mŏc tiŏu

ợđnh giđ đđa vđo mŏc tiŏu xem xUđ liou đđ đđ ợđ ợđt ợc mŏc tiŏu ban ợđu hay cha. Phŭng phđp nđy thEng sŏ đŏng cũ tiŏu thực ợc xđ ợEnh kết quŏ.

ợđnh giđ ợđu - cũđi cũ phŏm vi rEng lđn hŭn, nđ xem xUđ nhŏng ộnh hEng trong viŏn cũn rEng hŭn (vđ khŏng nhEđ thiŏt phŏi gŏn vđi cũ mŏc tiŏu ợđ xđ ợEnh). Kiŏu ợđnh giđ nđy thEng ợc coi nh lđ ợđnh giđ tiŏn ợc vì thEng sŏ đŏng nhŏu nhEן thực vì kiŏn thực cĐa ngEđi đŏn hŭn. ợđiŏu nđy cũ nghŭa lđ sŏ đŏng sE liou ợEnh lđng khđ hŭn nhđu, nhng vđi sŏ hiŏu biŏt sŏu sŏc vŏ xu hđng vì tiŏn trEnh thE ợđiŏu nđy cũ thŏ ợđt ợc vì rEđ cũ Ých cho việc hđc hđđ cũn nh cŏi tiŏn đđ đđ.

Cũ mŏc tiŏu cĐa MRDP khŏng nhŏng cũ liền quan ợn: "nŭng lúc - phđt trđn" (giEng nh kết quŏ cũđi cũng cĐa chŭng trEnh) mđ cũn liền quan ợn ợđu ra / mŏc tiŏu (chđ yŏu ợc hEnh thđnh trong quđ trEnh lEđ kŏ hoŏc cĐa cũ tđnh). Do ợđ rEđ khđ cũ thŏ thiŏt kŏ mết phŭng phđp ợđnh giđ đđa trŏn mŏc tiŏu nh trong trEng hđp cĐa MRDP, vE cũ rEđ Ýt cũ mŏc tiŏu cũ thŏ vì rđ rđng vŏ mŏi trEng.

Nãi tâm lóI, đùa trón kót lượn phòn tÝch môi trêng cĐa cĩc nghiõn cụ ợỉ nờu ra ợic nhiõu gũ Y vì hĩnh ợéng (xem Bõng 12). Cĩc kót quõ vì nhện ợỄnh tũ Cĩc nghiõn cụ ợã cũ thõ kót hĩp lĩm cũ sẽ cho viõc phòn tÝch sũu vĩo cũi nũm 2000 khi tiõn hĩnh ợĩnh gũ ợnh hĩng môi trêng qua cĩc hoÓt ợéng cĐa MRDP. Thũ gian biõu dù kiõn cho cĩc hoÓt ợéng gũm sũt ợic nờu trong Phõ lõc V.

Bõng 12. Cĩc gũ Y và gũm sũt vì ợĩnh gũ môi trêng:

ợĩnh gũ cũc mũ hỄnh kũ thũet và cũi tiõn sũ dõng ợỄt.

Phũng phĩp ợỄnh lĩng và thay ợũi thõm thũc vệt.

Nghiõn cụ sũu cũp thõn bõn (phũng phĩp PRA) vì cũi tiõn phũng phĩp gũm sũt thõn bõn trong hõ thẽng MILS, chú Ý ợõn cũc thay ợũi và nguạn nĩc, cũn nuõi, cũnh quan vì lõm sõn ngoũ gẽ.

Pháng vỄn cũn bẽ cũp huyõn vì cũp tũnh và cũc hoÓt ợéng phĩt trĩõn khĩc (tũc cũc xũ cĐa MRDP).

Lĩõn hõ vũ cũc nghiõn cụ khĩc ợỉ trĩõn khai (trong vĩng dù ĩn hoặ cũ lĩõn quan trũc tiõp ợõn MRDP).

5.1. ợĩnh gũ cũc mũ hỄnh kũ thũet và cũi tũo sũ dõng ợỄt

Chũng trỄnh MRDP ợỉ sũ dõng nhiõu thũ gian vì nguạn lũc vĩo viõc nghiõn cụ/ thõ nghiõm, trỄnh diõn vì tũyõn trũyõn nhiõu loũI mũ hỄnh cũi tũo sũ dõng ợỄt. Theo bũ cũo cĐa ợõn PAG II, cũ hũn 250 mũ hỄnh ợỉ ợic liõt kũ. Cĩc mũ hỄnh ợũ gũm cũc loũI hẽ trũ vệt t ợũn giõn (nh: giềng ngõ, lỏa cao sõn, giềng vỄt, lĩn mũ v.v.), vì cũc hõ thẽng sũ dõng ợỄt phũc tũp (nh vẽn hẽ, bõo võ rõng, SALT v.v.).

Mũc ợẽ lan rẻng vì lĩm theo cũc mũ hỄnh lĩ cũc tiõu thũc hũu Ých và tũc ợéng tÝch cũc ợõn môi trêng cĐa MRDP nũu:

Nhiõu mũ hỄnh thũc tũ gũp phũn cũi thĩõn ợic ợĩõu kiõn môi trêng, vì. Viõc lan rẻng / lĩm theo mũ hỄnh lĩ do cũ sũ tũc ợéng cĐa MRDP.

Nhõng ợnh hĩng và mũt môi trêng cũn phõi ợic ợĩnh gũ ợũi vũ cũc mũ hỄnh sũ dõng ợỄt vì kũ thũet. Tuy nhiõn, ợũi vũ MRDP thỄ khõng cũn phõi tiõn hĩnh ợĩnh gũ khoa hũc²², do vey viõc ợĩnh gũ cũn đùa trón kinh nghiõm cĐa cũn bẽ huyõn vì tũnh vì nhện thũc cĐa ngũi dõn. Cũ thõ thu nhện ợic nhõng quan ợĩõm vì kinh nghiõm cĐa nhõng ngũi sũ dõng ợỄt thõng qua lĩm PRA cũp thõn (xem dũi).

Nhõng kinh nghiõm cĐa cũn bẽ kũ thũet thu ợic thõng qua cũc hũi thõo (ợic tũ chũc rĩõng hoặ kót hĩp vũ hũi thõo khĩc), đùa trón nhõng ợĩnh gũ tũng thõ tũ "Bũ cũo tũm tũt gũm sũt vì ợĩnh gũ thõn bõn" (1998). Cũc thõng sũ và môi trêng (ợỉ ợic sũ dõng trong mũ trẽn trong hõ thẽng bũ cũo gũm sũt thõn bõn). Thay thõ vũ ợũ, mũt trong nhõng ợĩõm chũnh cĐa cũc bũ tẹp lĩ yõu cũu mũi ngũi cũũ ra nhõng khũũ cũnh và môi trêng cũ thõ mũ hũ cho lĩ quan trẻng.

Vũ viõc lan rẻng vì ĩp dõng cũc mũ hỄnh khĩc nhũu, cũ thõ tỄm thỄũ trong cũc bũ cũo cĐa chũng trỄnh mũt sũ thõng tin mang tũnh chỄt ợỄnh lĩng. Thõng tin ợỄnh tũnh cũ thõ thu nhện ợic tũ PRA thõn bõn (tũ ngũi dõn) vì tũ cũn bẽ kũ thũet khi ợĩnh gũ cũc mũ hỄnh.

5.2. Cũc phũng phĩp ợỄnh lĩng và thay ợũi thõm thũc vệt

Phòn tÝch môi trêng ợũ ra kót lượn rũng cũũ cũ nghiõn cụ ợỄnh lĩng, sũ dõng cũc dũ liõu cũ sũn ợũ cũ thõ ợic sũ dõng lĩ cũc xũ hĩng phòn tÝch vì cũc thay ợũi và thõm thũc vệt ợũ lĩ ợnh võ tĩnh.

ợũ cũ mũt vũ nghiõn cụ²³ cũũ ra rũng tỄnh trũng phĩ rõng trũc ợũũ cĐa Viõt Nam ợũ bỄ nguõn cũũn vì mũc ợẽ che phũ cĐa rõng hĩõn nũũ cũ nhiõu khu vũc ợũng giũ tũng.

Lũũ do tiõn hĩnh phòn tÝch thõm thũc vệt vì thõm rõng cĐa chũng trỄnh MRDP lĩ mũt trẻng tũm chũnh (mang tũnh lỄũ sũ) cĐa chũng trỄnh và lõm nghiõp vì trẻng cũũ (phõc hũi, tũĩ sũnh vì giõm ĩp lũc lõn cũc dũõn tũch rõng tũ nhiõn

cần lái). Do vậy mét lý do rất tho vể ẽ ờy lỉ ợc xem liou cũ sù khĩc biot ợĩng kổ nỏ khõng giõa vĩng dù ỉn vĩ vĩng ngoi dù ỉn, vì liou MRDP tríc ờy vì hion nay cũ thõ khõng ợĩnh ợc sù khĩc biot nũy.

Xin lu ý rĩng bõ ợu tũ giai ợo ỏn khĩ ợu cũa MRDP (thĩng 7/1996) cho ợn thũ ợĩm nũy ợa lỉ thũ gian quĩ ngõn ợ cũ thõ hy vãng cũ ợc nhõng thay ợai ợĩng kổ. Do ợ cũn phũ cũ nhiõu thũ gian hũn ợ kĩm nghiõm. Xin giũ ý rĩng ỉũy thũ ợĩm 1991 lỉ thũ ợĩm tham khõu tũ pha ợu cũa chũng trẽn (FCP, 1991-1996). cũn phũ thu thẽp cũc thõng tin tũ 1985/1986 nhũm xĩc ợĩnh cũc xu hĩng trong thũ gian tríc khi dù ỉn bõ ợu.

Phõn tĩch bao cũm cũc vẽn ợõ sau:

Mục ợc vì lo ỏi thõm thũc vẽn cũc thũ ợĩm khĩc nhau

Xu hĩng chuyõn ợai, ợc phõn tĩch tũ lợ thay ợai, sũ dõng phũng phĩp PRA do FAO xõy dùng trong nũ dung ợĩnh giũ nguạn tũ nguyõn rĩng.

Cũ nhiõu xu hĩng tũn mõn vò rĩng tù nhiõn

Xin giũ ý rĩng nũn sũ dõng ợnh vớ tinh Landsat vì SPOT (phõ thũc vò chi phĩ vì nguạn cung cũp). 10-15% cũc xĩ trong chũng trẽn vì sũ lĩng tũng tù ngoi vĩng chũng trẽn cũn thu thẽp cũc kổ quõ thõng kổ cũ giũ trũ. cũn thũt phũ cũ cũc thõng tin phõn tĩch mậ ợĩt liõn quan ợn phõn lo ỏi ợĩt (lo ỏi thũc vẽn).

5.3. Giũm sũt thõn bõn sũ dõng phũng phĩp PRA

Phũng phĩp quan trãng vì hion thũc nhũt trong viõc cũi tũn giũm sũt mõi trẽn cũa MRDP lỉ thõng qua viõc tũng cũng cũc vẽn ợõ mõi trẽn trong giũm sũt mõi trẽn cũp thõn cũu hõ thõngs MILS. Bõn hĩng dũn giũm sũt mõi trẽn thõn bõn hion tũi ợ ợ cũp ợõn vẽn ợõ mõi trẽn vì nhõng thay ợai trong sũ dõng ợĩt, ợng thũ cũc vẽn ợõ nũy sũ ợc ợa vò giũm sũt thõn bõn cũ ngũi dõn tham gia (cũc cũu kũ PRA). Tuy nhiõn, cũ cũ cũc giũ ý vò cũch thũc tũn hĩnh nh thõ nỏ, vì cũ cũ cũ cũ nỏ cũ thõ vò "thõng tin mõi trẽn" qua quĩ trẽn giũm sũt thõn bõn. Hion nay cũ nhiõu thõng tin vò thay ợai sũ dõng ợĩt thõng qua cũc nghiõn cũu khĩc (xem bõng 7 vì 8 ẽ trõn)

Cũn phũ tũn hĩnh lĩm PRA sũu sũc tũi thõn bõn, tẽp trung vò thay ợai sũ dõng ợĩt / cũnh quan vì vẽn ợõ mõi trẽn. cũ thõ ợng thũ phõn tĩch cũc mõ hẽn (sũ dõng ợĩt) khĩc nhau cũa MRDP vò tĩnh phĩ hĩp vì khõ nũng lan rĩng. cũc nghiõn cũu sũ nũ ra cũc vẽn ợõ vò mõi trẽn mĩ cũ thõ quan trãng ợũ vĩ cũp thõn bõn, ợng thũ cũc nghiõn cũu ợa sũ lỉ cũ hũ thõ nghiõm vũ cũc cũng cũ PRA (ma trẽn/xỏp lo ỏi, sũ ợa, biõu ợa, bõn ợa v.v.Ả) khi thõu lựõn vẽn ợõ mõi trẽn vì sũ lỉ cũ sũ ợc hõi nhẽp cũc khĩ cũnh mõi trẽn vò cũc cũu kũ PRA trong giũm sũt MILS thõn bõn.

Nh mét ợũu hĩõn nhiõn cho viõc phõn tĩch mõi trẽn rĩng cũc tũc ợng cũa MRDP lỉ khĩ khĩc nhau ẽ ợũa phũng nũy so vũ ợũa phũng khĩc (cũ lo ỏi hẽn ỉũn mục ợc). Ngoi ra cũn cũ nhiõu nhõn tũ khĩc ợnh hẽng ợõn mõi trẽn. Do vậy khõng thõ ỉp dõng cũc tũu thũc nhanh gũn, dũ sũ dõng huõc thõng nhũt cho tũn vĩng. Bũ tũu thũc thõng nhũt thũc sũ khõng phĩ hĩp vũ phũng phĩp PRA trong giũm sũt thõn bõn.

Dũa trõn cũc phõn tĩch mõi trẽn (bao gũm thõu lựõn vũ ngũi dõn cũp thõn vì xĩ) ợ xĩc ợĩnh ợc cũc cũ ợõ, cũc vẽn ợõ vò mõi trẽn:

Nĩc

Thay ợai sũ dõng ợĩt/ cũnh quan

Chũn nũi (cũy thũc ỉũn gia sũc, sũc khũc cũn ngũi)

Lõm sũn ngoi gũ

Nũn kổ hĩp giũm sũt ợĩnh giũ mõi trẽn cũp thõn bõn vũ giũm sũt ợnh hẽng kĩnh tũ xĩ hũi, vẽn cũc lý do sau ợy:

Quan hõ qua lỏi giõa thay ợai sũ dõng ợĩt, xu hĩng mõi trẽn vì ợng lũc kĩnh tũ xĩ hũi.

Cũc thõng tin vò thay ợai sũ dõng ợĩt vì ợũi sũng lỉ trãng tũm cũa cũng cũc giũm sũt kĩnh tũ xĩ hũi vì mõi trẽn

Kết hợp hai số hiệu quốc hữu (thời gian vì ngân sách) vì thông tin thu được sẽ rất hấp dẫn.

5.4. Các hoạt động phát triển khác trong khu vực

Chương trình MRDP như ở nêu sẽ trở nên chi tiết hơn trong những năm tới đến với các thay đổi trong vùng dù ở. Các hoạt động khác ví dụ: xây dựng đê, khai khoáng, khai thác gỗ - công nghệ đến với những thay đổi về số đông dân vì môi trường.

Do vậy nên tiến hành các cuộc phóng vấn với các bé huyện (cả ở tỉnh và huyện) những người liên quan đến các hoạt động phát triển chung, ví dụ: cả ở tỉnh và huyện địa phương UBND tỉnh.

5.5. Các nghiên cứu khác

Cả nhiều nghiên cứu khác ở các địa phương hoặc tiến hành cả liên quan giữa tiếp hay trực tiếp với vấn đề số đông dân vì môi trường nói ở các tỉnh Việt Nam. Một số nghiên cứu sẽ rất hấp dẫn tiến hành với MRDP, các nghiên cứu khác tiến hành các địa phương.

Ví dụ:

Nghiên cứu về kinh tế - xã hội, Khoa nhân sinh xã hội học trường Đại học Gothenburg, liên hệ với MRDP.

Nghiên cứu/ phân tích vấn đề về dân số sinh học liên quan đến MRDP (một phần công việc của các chuyên gia SIDA phục vụ cho chương trình giảm thiểu dân số sinh học của SIDA)

Các nghiên cứu ở vùng đồng bằng sông Hồng về môi trường (vấn đề ô nhiễm môi trường và các vấn đề dân số sinh học)

Vùng đồng bằng sông Hồng và theo dõi các xu hướng phát triển khu vực miền nói ở các tỉnh Việt Nam

Nghiên cứu của IIED: các vấn đề về môi trường và vùng đồng bằng sông Hồng.

Nghiên cứu của REPSI (WRI/SEI) về những yêu cầu chính sách và những phương pháp để giảm thiểu ô nhiễm môi trường ở đồng bằng sông Hồng.

Các nghiên cứu về biến đổi khí hậu những nghiên cứu trên (những vấn đề môi trường) sẽ cung cấp thông tin để phục vụ cho các phân tích và tăng cường biến đổi khí hậu môi trường và biến đổi khí hậu vào cuối năm 1999.

6. Hướng đến môi trường

Những nghiên cứu trên các vấn đề môi trường và các vấn đề khác của các nghiên cứu trên số đông dân kết hợp các khía cạnh môi trường trong các chủ đề PRA với hy vọng giúp nâng cao sự nhận thức và môi trường cho các tỉnh và huyện khác nhau (ở tất cả các cấp) trong chương trình MRDP.

Cần phải cần nhiều hơn nữa về môi trường khi xây dựng các hướng dẫn cho các vấn đề về môi trường. Chiến lược của MRDP là tập trung các hoạt động kinh tế xã hội, vì do vậy nên các hoạt động phát triển kinh doanh sẽ rất thúc đẩy mạnh mẽ. Các cấp tập trung vào các vấn đề môi trường vì kinh doanh cũng rất hấp dẫn và yêu cầu môi trường. Vấn đề cần phải đưa ra các hướng dẫn chi tiết hơn về môi trường khi tiến hành các hoạt động phát triển. Về cả nhiều vùng ở miền bắc và miền trung qua các vấn đề này do vậy nên các hoạt động cần phải tập trung vào các vấn đề môi trường ở các cấp.

Hướng đến các vấn đề môi trường sẽ rất hấp dẫn cho các vấn đề thông tin về môi trường và phát triển kinh doanh, bao gồm các hướng dẫn ở các cấp trong việc giải quyết các vấn đề liên quan đến môi trường.

Một số lĩnh vực khác cả ở các vấn đề môi trường và các vấn đề môi trường là các vấn đề môi trường. Cần phải đưa ra các hướng dẫn chi tiết hơn thông qua các vấn đề môi trường / các vấn đề môi trường (xem 5.1).

7. Phô lôc

7.1. Tài liệu tham khảo

Bhargava, S.K., 1998, VẤN ĐỀ CHÍNH SÁCH VỀ PHẤT TRIỂN NGHỀ LÒM NGHIỆP CỎA VIỆT NAM (tài liệu tổ Diên ợn quốc gia về lòm nghiệp Việt Nam, thống 6- 1998)

CRES, 1997, "Xu hớng phất triển ẽ miờn nói phÝa BỐc Việt Nam tẹp 1 về 2" Nhì XB ChÝnh trỂ quốc gia

Donovan, D, (ed), 1998, .VẤN ĐỀ CHÍNH SÁCH TRONG BIỂN MỆU LÒM SỘN ẽ MIỜN BỐC VIỆT NAM, LỒO VỀ TÌNH VỜN NAM., tẹp 1, Trung tâm ốngng Tờy

ESSA Technologies/Care Vietnam, 1997, .XỈ ợỀNH ỘNH HỚNG MỠI TRỀNG CHO CHỮNG TRỀNH PHẤT TRIỂN NỜNG THỜN MIỜN NÓI VIỆT NAM. ThuỂ óiÓN 1996-2000, BỐ CỎ GIAI ỢOÓN I: CHỮNG TRỀNH GIỈM SỈT ỘNH HỜNG MỠI TRỀNG (EEMP).

Fagerstrum, 1995, "óỈnh giỈ ộnh hỜng CỎA VIỆC GIA ỢỀT TRONG VĨNG CHỮNG TRỀNH HỘP TỈC LÒM NGHIỆP VIỆT NAM - ThuỂ óiÓN"

ChÝnh phĐ Níc Céng Hoả XỈ Hái ChĐ Nghua Việt Nam & dù Ỉn GEF VIE/91/G31, 1994, "Kỏ hoÓch hỜnh ợng ợa dÓng sinh hỏc cho Việt Nam"

Hobley, Sharma & Bergman, bộn thộo thống 5 1998, "Tỏ bộo vờ, ợỏn bộo vờ thờng qua sộN XUỀT: mét quỈ trỀNH LỆP Kỏ hoÓch quỘn ỈY rỜng ẽ HỒ GIANG VỀ YỠN BỈ", MRDP

IUCN, 1997, "óỈnh giỈ thùc về phất triển bộn vỜng hờ sinh thỈ về chỀT ỈNG CÚC SỀNG"

IUCN, 1998, "Cẻm nang ợỈnh giỈ về ợa dÓng sinh hỏc", Bộn thờ nghiờm

Jamieson, N.L., Lỏ Trỏng Cỏc, Rambo, A., T., 1998, "NhỜng khỏ khỪn trong phất triển miờn nói ẽ Việt Nam"

Manintveld, K., Mulila-Mitti, J., & Almekinders, C., 1999 "SộN XUỀT MỈA VỜ VỀ ỢA DÓNG SINH THỈ NỜNG NGHIỆP . nghiờn cỤp chuyờn ợỏ về dù Ỉn cờy ỈỪng thùc về hÓT GIỀNG ẽ ZAMBIA", chuyờn ợỏ phỏc vờ cho cỜng tỈc ợa dÓng sinh hỏc CỎA SIDA.

MARD, 1996, VỪN KỈON CHỮNG TRỀNH (bộn chÝnh thùc) CHỮNG TRỀNH PHẤT TRIỂN NỜNG THỜN MIỜN NÓI VIỆT NAM . ThuỂ óiÓN (MRDP)

MARD, 1998, "Hái thộo khuyờn nờng lòm quốc gia", Thống 11- 1997, Nhì XB nờng nghiệp

MARD-Sida, 1998, "Biờn bộn thộo thùc tỏ hái nghỂ kỈóM ỢIÓM HỜNG NỪM GIỎA SIDA VỀ MARD ỈỜN QUAN ỢỏN MRDP. 14-15 /05, 1998"

MARD, 1998, "Tỏm tỐt kỏ hoÓch thùc hỜn chỮNG TRỀNH 5 tr ha rỜng 1998-2010" (bộn thộo dỀch)

Morrison, E. & Dubois, O., 1998, "CúC SỀNG ỏN ỢỀNH ẽ VĨNG NÓI VIỆT NAM: GIAO ỢỀT VỀ HỜNH ỢNG", IIED

MRDP, 1996, "Danh sỈch CỈC KỏT QUỘ CÙI CỜNG VỀ CỈC TỜU THùC CHỪ THỂ CỎA CHỮNG TRỀNH", MILS

MRDP, 1997, "GiỈm sỈt cỏ ngúi đờn tham gia CỀP thỜN bỘN", Hờ thềng thờng tin quỘn ỈY về ợỈnh giỈ (MILS)

MRDP, 1997, BỐ CỎ TỈON ỢE HỜNG NỪM THống 7-12/ 1996

MRDP, 1998, BỐ CỎ TỈON ỢE HỜNG NỪM 1997

MRDP, 1998, .Bổ cǎo giĩm sĩt vì ợĩnh giĩ thõn bõn.

Poffenberger, M, 1998, "Quõn lĩy rõng ẽ vĩng cao Viõt Nam", MÕng líi lờm nghiõp Chõu ĩ

Ratner, B., 1998, bõn thõp "Phõ bĩnh: nhõng khĩ khũn vò chĩnh sĩch bõp vờ vì rõng ợđu nguạn ẽ vĩng nõi trung du ợõng Nam Chõu ĩ", 1998

Sida, 1998, "Bổ cǎo ợĩnh giĩ cĐa nhĩm cẽ vĩn thẽng xuyõn cho Sida (PAG II)."

Sida, 1998, "Sida vì Hẻi nghẻ ợa dÕng sinh hỏc"

Woodhill & Robins, 1998, "Giĩm sĩt cǎ ngẻi ðõn tham gia vò cõnh quan vì lu vùc"

7.2. Bèn bõng ma trẽn

	Ớa dÕng	Ớết	Níc	Khộ nỪng sộn xuýt	Sõ ðõng nguạn lùc	Y tỏ	Nhẽn xuýt
1. Vệt t a) Giềng lai (cờy trạng vì vệt nõi)	* Giõm sề giềng ợỚa ph-Ưng (chĐ yỏu lĩ ngõ vì lỏa), ðỂn ợõn giõm nguạn gen	* Nhu cđũ vò ðĩnh ðĩng ngỷ cĩng cao vỂ ðĩnh ðĩng ngỷ cĩng giõm	* TỪng sỏ ðõng trùc tiỏp níc vỂ mết sề giềng ðĩng nhiõu níc.	* TỪng sộn l-ĩng ðo cỂ giềng mủi	* TỪng sỏ ðõng phõn bĩn vì thũc trõ sừu		Giõm sừ ợa ðang nguạn gen cǎ thõ ợnh hẽng ợõn mới trẽng ðo ĩp ðõng giềng cao sộn. MRDP chừ lĩ mết trong nhiõu nhõn tề ợnh hẽng Nhng ch-a phõi lĩ nhõn tề chĩnh !!
Trùc tiỏp			* Khi tỪng vò thỂ nhu cđũ vò níc cõng tỪng				
Giĩn tiỏp	* TỪng nguạn tìõn (do sộn l-ĩng cao hỪn) cǎ thõ ðĩng ợđũ t vờ ợỚt mĩ cǎ thõ tỪng sừ ợa dÕng vò cõnh quan (vd: vèn rõng, vèn hẻ, ao cỂ) * Sộn lỪng tỪng cǎ thõ lĩm giõm nhu cđũ khai hoang ợỚt nõng nghiõp (vd:	* Cǎ thõ ðỂn ợõn viõc mẽ rẻng ðĩn tỶch lỏa ợic tĩ tiõu - ợỚt cǎ thõ ợic bõp vờ tèt hỪn nõu ðĩn tỶch mẽ rẻng ợǎ ợic tĩ tiõu * Viõc quõn lỶ vèn rõng vì vèn hẻ tèt hỪn giỏp ỏn ợỚnh vò ợỚt * Gia tỪng sỏ	* TỪng sỏ ðõng vì cÕnh tranh vò nguạn níc (cho chỪn nõi vì cho tĩ tiõu): - Giõm nguạn níc - Mực níc giõng giõm * TỪng sỏ ðõng phõn bĩn vì thũc trõ	* TỪng sộn xuýt phõn xanh vì sộn l-ĩng tỏ cỂ híp phĩn khỂ cĐa hờ thẽng canh tỂ, nõu ợic ợđũ t vờ ợỚt (xem phĩn ợa dÕng)	* TỪng yỏu cđũ vò lao ợẻng biõt lĩ trạng thõm mĩa vò vờ hờ thẽng canh tỂ hĩng nỪm.	* TỪng sộn l-ĩng vì ợa dÕng trong hờ thẽng sộn xuýt cǎ thõ cõi tìõn sỏ ðõng calo vì ợđũ kion ðĩnh ðĩng	Nhõng ợnh hẽng quan trỏng lĩ: - Sừ lĩnh hoỚt vì ợa dÕng gia tỪng trong hờ thẽng canh tỂ - Khuyõn khỶch tỪng sỏ

	giộm hion títg du canh), cã thố giộm Ấp lúc vồ bộo vớ rống tù nhiên.	dông phồn bãn cã thố sau nầy lĩm mÊt sù cồn bũng vồ chÊt nõu khống sớ dồng híp lY	sờu cã thố lĩm tỪng hoỈ chÊt trong níc vì dinh đĩng				dông Ớt - Xu híng phồ thúč vồ vệt t bõn ngoỈ (giềng cao sỏn, phồn bãn, thúč trồ sờu). MRDP khống phồ lĩ nhòn tề tĩc ợng quan trắng nhÊt
	ớa dỔng	ớÊt	Níc	Khộ nỪng sỏn xuÊt	Sớ dồng ngụn lúc	Y tỏ	Nhẹn xỪt
2. Mớ hỀnh (kũ thượ) a) Vèn hế vì vèn rống	* TỪng sù ợa dỔng vồ cộnh quan ợc quộ lY	* Giộm xãi mỈn ợÊt (nỏu ợc quộ lY tề)	* Nờng cao khộ nỪng giỔ níc	* Sỏn xuÊt vì sỏn lĩng tỪng	* Dinh đĩng vì tuđn hoỈn níc cã hiou quộ hỪn	* Cội tiỏn ợidou kion dinh đĩng	* Vèn hế vì vèn rống ợc quộ lY tề sY mang lỔi lĩ Ych lĩn vồ mớ trềng ợnh hếng ợỏn mớ trềng. * Phĩ híp ví hớ thềng ợỂa ph- Ừng vì thay ợai kũ thượ lĩ rÊt quan trắng vd:cđn phồ cồn nhỔc cỈc lờm sỏn ngoỈ gợ (vồ thỂ trềng tầm nỪng, giỈ trỂ an ninh l- Ừng thùc)
Trúc tiỏp	* ớa dỔng loỈ tỪng do ngụn giềng cã sỔn vì phỪng phỈp tĩ sinh * Khộ nỪng tỪng trắng cồ vì quộ lY lờm sỏn ngoỈ gợ		(nỏu ợc quộ lY tề)		* Cđn nhiều lao ợểng hỪn		

							* Do nhiều yêu cầu khác ngoài MRDP
Giãn tiếp	* Khó nỪng giỘm Ỉp lúc lớn đion tÝch rộng từ nhữn cũn lÓi (gặ ỉ lờm sỘn ngoà gặ) (nờu ợc quỘn ỈY tèt vì ợa dỔng)		* Khó nỪng ợdu t tỪng cũ thố ợdu t vờo cũ, do cũ tỪng sù đong níc		* Khó nỪng ợdu t tỪng cũ thố ợdu t vờo ruếng (giềng cao sỘn, phờn bãn)	* Xem phđn giãn tiếp cũĐa tÝn đong (khó nỪng tỪng ợdu t cũ thố cũ cũ Ộnh hếng t- Ừng từ nh tÝn đong)	Xem phđn trờn
b) SALT/ bộo vờ Ợt	* Cũ thố gặ phđn vờo ợa dỔng hoỈ quỘn ỈY cũnh quan	* GiỘm xũi mỈn Ợt	* TỪng khỘ nỪng giỔ níc	* SỘn xũt vì sỘn ỉng tìom nỪng tỪng (khờng rã rừng nh giềng cao sỘn vì thuũ ỉi)	* Yờu cũu ỉn vờo lao ợng	* Xem phđn Ộnh hếng cũĐa vên rờng vì v- ờn hế	* hờ thềng ợc quỘn ỈY phĩ híp sũ cũ cũc tíc ợng tÝch cũc vờo môi tr- ờng * Quan hờ cũ phÝ - ỉi Ých (yờu cũu thờm lao ợng do tỪng sỘn xũt) phỏ thũc vờo ợiờu kion kinh tở xỈ hếi). * PhỪng phỈp bộo vờ Ợt phĩ híp ví ợiờu kion cũĐa môi ợĐa phỪng.
Trừc tiếp	* Cũ thố Ộnh hếng tÝch cũc hoặc tìờ cũc ợn ợa dỔng loũ phỏ thũc vờo cũc loũ khuyón khÝch trặng				* Sỏ đong níc vì đing đing hiờu quỘ hỪn		
Giãn tiếp	* Cũ thố giỘm Ỉp lúc lớn rờng từ nhữn do giỘm khai hoang Ợt rờng ỉm nờng nghiop	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem nhện xũt phđn trờn * MRDP cũr ỉ mét nhờn tề
c) Phỏc hại rờng ợdu nguạn	* Sũ phỏ thũc vờo cũ thũc tũ sinh rờng	* Phỏ thũc vờo ỉp phĐ bờ mặ - nờu ợc quỘn ỈY duy trỀ sũ giỘm ợu Ừc xũi mỈn	* Khó nỪng giỔ níc tỪng cũ duy trỀ ợc ợc che phĐ	* Tìom nỪng tỪng sỘn xũt:	* CỘ tìom đing vì tuđn hoỈn níc		* MRDP cũr ỉ mét nhờn tề

							* Phŭng phĩp liờn kết quận lĩy rờng ợang ợc thộ lựn cộ thố cho vĩng nời
Trùc tiỏp	- Tĩi sinh tù nhion thờng phĩ hĩp hũn vĩ duy trỄ ợc sũ ợa dỔng - Trạng cờy lĩm giừ rờng lĩ yỏu tề quan trỏng - Cđn phội lỏi bộn ợỂa - Cđn phội chó Ý ợon cĩc lờm sỏn ngoi ợc		* RĐi ro vờ bỗ lỏt sũ giỏm * Phỏc hại rỔng sũ lĩm giỏm nguạn n-íc (do bay hũi vĩ thỏm thỂu), so vĩ dion tỸch chừ cã cá.	- Ợc - Lờm sỏn ngoi ợc	* Rờng trỏng ợBi hái phội cã nhĩu lao ợng hũn so vĩ tĩi sinh tù nhion		* Tiỏp cẹn vũ tĩi nguyỏn rờng lĩ rỄt quan trỏng ợoi vũ ngòi đờn sềng gđn kờ * Cđn phội phĩ hĩp vũ ợiờu kion ợỂa ph-ŭng, cộ vờ cĩc giao kiỏ vĩ cĩc ph-ŭng ĩn quận lĩy kũ thuyet
Giĩn tiỏp	* Sũ ợa dỔng cĐa rờng tù nhion ợuoc duy trỄ nỏu ợ-íc quận lĩy bõn vỔng	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem phđn trờn	* Xem ộnh h-ễng cĐa vên rờng vĩ vên hế	Xem nhẹn xŭt phđn trờn
	ợa dỔng	ỢỂt	Níc	Khộ nŭng sỏn xŭt	Sỏ dỏng nguạn lùc	Y tỏ	Nhẹn xŭt
3. Phŭng phĩp							
a) PRA/VCP							
Trùc tiỏp	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	* TỄt cộ cĩc ộnh h-ễng giĩn tiỏp
Giĩn tiỏp							* MRDP khõng phội lĩ ch-ŭng trỄnh duy nhỄt sỏ dỏng PRA * Cĩc ộnh hễng mõi trờng phỏ thuyet vờo tỸnh linh hoỔt cĐa

							<p>quĩ trỀnh sĐ dĐng vĐ khĐ nĐng thÝch nghi vĐ ợĐĐu kĐon ợĐĐa phĐng</p> <p>* Vai trĐ cĐĐa cĐc tĐ chĐc cĐ sĐ rĐt quan trĐng ợĐc biĐt lĐ trong sĐ dĐng vĐ quĐn lÝ tĐ nguyĐn chung cĐĐa cĐng ợĐng (nĐc, rĐng)</p>
--	--	--	--	--	--	--	--

b) LA/LUP

TrĐc tiĐp	KhĐng cĐ thĐng tin	KhĐng cĐ thĐng tin	KhĐng cĐ thĐng tin	KhĐng cĐ thĐng tin	KhĐng cĐ thĐng tin	KhĐng cĐ thĐng tin	<p>* tĐt cĐ ĐĐng hĐng giĐn tiĐp</p> <p>* MRDP khĐng phĐi lĐ nhĐn tĐ dĐy nhĐt</p>
GiĐn tiĐp	<p>* TĐng mĐc ợĐ ĐĐng bĐo vĐ sĐ dĐng ợĐt gĐp phĐn tĐng ợĐu t cho ợĐt</p> <p>vd: vĐn hĐ, vĐn rĐng, do ợĐ tĐng sĐ ợĐ dĐng vĐ quĐn lÝ ợĐt ợĐi</p>	<p>* TĐng sĐ quan tĐm chĐ Ý ĐĐn quĐn lÝ ợĐt vĐ bĐo vĐ ợĐt do cĐ ĐĐng bĐo ợĐng quĐn sĐ dĐng</p>	<p>* tĐng ợĐu t vĐĐo cĐ vĐ thuĐ lĐi do cĐ ĐĐng bĐo ợĐng quĐn sĐ dĐng</p>	<p>* TĐng sĐn lĐng (do tĐng ợĐu t vĐĐo lao ợĐng vĐĐo ợĐt)</p>	<p>* TĐng ợĐu t ngĐn lĐc (lao ợĐng, vĐt t, nĐc)</p>	<p>* CĐc tĐĐn ợĐĐu kĐon đĐnh đĐng vĐ y tĐ do tĐng sĐn xuĐt</p>	<p>* CĐc ĐĐng hĐng vĐ mĐi trĐng sĐ khĐc nhĐu trong cĐc ợĐĐu kĐon kinh tĐ xĐ hĐi vĐ hĐ thĐng sĐ dĐng ợĐt ợĐĐa phĐng</p> <p>* Khi ợĐt ợĐc giao cho cĐc hĐ gia ợĐĐnh, ợĐĐu quan trĐng lĐ khĐng nĐn xem nhĐ vĐĐc quĐn lÝ ngĐn tĐ nguyĐn chung cĐĐa cĐng ợĐng (nĐc, rĐng vĐ khu chĐĐn thĐ)</p>

c) VMG/ nhĐm tÝn dĐng

--	--	--	--	--	--	--	--

Trúc tiếp	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	* TẾT cỘ Ộnh hỀng giỈn tiỘp
GiỈn tiỘp							* Xem nhỆn xƯt vỜ PRA * CỈc nhẦm sỄ thỶch khỈc nhau (nh nhẦm sỄ đỜng ngượn níc) cđn phỘi Ộu Ưc tỪng cỀng ỘẶc biỚt lỈ ỘỘm bỘo cho viỚc quỘn lÝ bỜn vỜng ngượn tỈ nguyỜn chung mẾT cỈch cỜng bỪng

d) JFM

Trúc tiếp	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	* TẾT cỘ Ộnh hỀng giỈn tiỘp
GiỈn tiỘp							* NhỜng Ộnh hỀng sỶ phỜ thuéc vỜ tẦ chỰc/ giao kiỚ cĐa ỘỂa phỦng, vì cỈch thỰc quỘn lÝ rỜng bỜn vỜng (xem nhỆn xƯt vỜ phỚc hẠI rỜng ỘĐu ngượn)

	Ớa dỚng	ỚỀt	Níc	KhỘ nỪng sỘn xuỀt	SỐ dỜng ngượn lùc	Y tỐ	NhỆn xƯt
--	---------	-----	-----	----------------------	----------------------	------	----------

4. PhỈt triỚn nỪng lùc**a) Kù nỪng vỈ kinh nghiƠm (tỆp huỀn)**

Trúc tiếp	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	Không cả thông tin	* TẾT cỘ cỂ lỂ Ộng lỈ giỈn tiỘp
GiỈn tiỘp							* CẦ nhỜu nhỜn tỀ

							<p>khĩc</p> <p>* Gạm tẹp huÊn cho cĩn bé khuyón nũng vì ngêi đờn</p> <p>* ộnh h-êng môi trêng cã thố tÝch cùc nỏu:</p> <p>- VÊn ợò ộnh hêng ợỏn môi trêng ợic ợa vồ cĩc ợít tẹp huÊn</p> <p>- Quan tòm ợỏn vai trũ cĐa tã chực cũ sê trong quộu lý nguyón tũ chung</p> <p>- ThÝch ụng ví ợiđu kion hion tÓi cĐa ợỂa phỦng</p>
--	--	--	--	--	--	--	---

b) khuôn khã khuyón khÝch

Trúc tiỏp	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	Khõng cã thõng tin	* TÊt cộ cĩc tĩc ợeng lĩ giĩn tiỏp
Giĩn tiỏp							<p>* Cã nhiều nhòn tề khĩc</p> <p>* Cđn phội quan tòm ợỏn cĩc thay ợai vồ chÝnh sĩch vì ợiđo tÓo.</p> <p>Cĩc</p>

							chỶnh sĩch thay ợai cĐa nhĩ nĩc sỹ linh hoỐt, ổp ụng nhu cđư ợEa ph- Ổng sỹ kUm phĩ hĩp nõu vd: Lờm trờng, Huyon v.v.Ả tiỏp tỏc ợic nhện vờn cũ liỏn quan ợỏn mỏc tiờu ợờ ra (trạng cờy), cung ụng vệt t ợđư vỏo v.v.Ả
c) Cĩc hoỐt ợõng thõng tin							
Trũc tiỏp	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	* TÊt cộ cĩc tĩc ợợng lĩ giổn tiỏp
Giổn tiỏp							* xem nhện xUĩ phổn tẹp huỄn
d) Thay ợai chỶnh sĩch							
Trũc tiỏp	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	Khõng cũ thõng tin	* TÊt cộ cĩc tĩc ợợng lĩ giổn tiỏp
Giổn tiỏp							* ợãng vai trũ quan trờng trong viỏc ợỏn hỡng ợỏn khuổn khũ hỡnh ợợng.

Chỏ thỶch¹Xem biỏn bộn - quyỏt ợỄnh cĐa SIDA vờ hẹ trĩ cho MRDP²ổĩ triỏn khai tũ 1976

³Môc tiêu cĐa chŨng trỀnh 5 triou ha rōng lĩ:

- tŨng ợc che phĐ rōng, bộo vợ mỗi trēng vì sộn xuÊ t gợc
- tŨng vĩng nguyờn liou phōc vô tiou đĩng trong níc vì xuÊt khêu
- tÓo cōng Ũn vioc lĩm cho ngēi đờn ợĐa phŨng

Ngēi đờn ợĐa phŨng ợc coi lĩ ợng lúc chÝnh, thōng qua vioc khÝch lợ trạg cōy con vì bộo vợ rōng

⁴Thōng tin ợc trÝch đẾN tō cỄc bỄo cũo sau:

CRES 1997 "CỄc xu híng phỄt trión cĐa vĩng nõi phÝa BỄo Viot Nam"

Morrison, E. & Dubois, O., 1998, Cuēc sềng ăn ợĐnh ẽ vĩng nõi Vietnam: giao ợĐt vì hĩnh ợng., IIED

ChÝnh phĐ níc CHXH CN Viot nam & dù ĩn GEF VIE/91/G31, 1994, Kổ hoÓch hĩnh ợng ợa đÓng sinh hỏc cho Viot Nam"

Jamieson, N.L., Lợ Trỏng Cóc, Rambo, A., T., 1998, .NhŔng khỏ khŨn trong phỄt trión mĩon nõi ẽ Viot Nam
Poffenberger, 1998, .Quộn lÝ rōng ẽ vĩng cao Viot Nam"

Ratner, B., bộn thộo .NhŔng khỏ khŨn vò chÝnh sĩch bộo vợ vì rōng ợđu nguạn ẽ vĩng nõi trung du óng Nam Chờu ĩ., 1998

⁵Tủ lợ trung bỀnh trỏn toĩn quēc gia lĩ khoặg 220 ngēi/1km²

⁶Tō khi vioc trạg cỄy thuec phion mét nguạn thu chĐ yỏu cĐa ngēi H.mỡng bỄ cỄm

⁷Sề lĩng ngēi nghiỏ (LoÓi III vì IV) cũc hế gia ợĐnh giộm hŨn 50% ẽ 10 trong 44 thỡn ợc khộo sĩt. Trong 28 thỡn bộn nŔa sề lĩng hế nghiỏ giộm tō 10 ợn 50%.

⁸BỄo cũo thỡn bộn cĐa MRDP gũ lÝ rŭng nhŔng loÓi hế nghiỏ nhỄt (LoÓi IV) ẽ cũc thỡn vĩng thỄp cũ thố bỄ hŔn chỏ tiộp cẹn nguạn lúc mĩ hỏ thiỏu ợc cội thion ợđou kion.

⁹Thềng kổ chÝnh thục (Bhargava) tō nŨm 1990 - 1995 cho biỏt tủ lợ tĩi sinh rōng hĩng nŨm thōng quan trạg rōng cao hŨn so vĩi đion tÝch rōng tù nhiỏm hĩng nŨm mỄt ợi.

¹⁰Mét sề tũnh cũ lonh cỄm khai thỄc cũc khu rōng cũ trŔo lĩng đĩi 40m³/ha, vì nghiỏm cỄm khai thỄc rōng tù nhiỏn, mặc đĩ vey khai thỄc trĩi phŨp vỄn cũn phỏ biỏn, vì cũ liỏn quan ợn nhiỏu ợŨn vỄ.

¹¹Tríc ợy cho rŭng tỄt cũ cũc loÓi hỄnh du canh ợđu lĩ phĩ hŔi nhng mét sề nghiỏn cụy gđn ợy cho thỄy rŭng mét sề hờ thềng canh tĩc du canh cũ thố ăn ợĐnh đĩi mét sề ợđou kion cũ thố.

¹²Giao ợĐt cho cũc hế gia ợĐnh cũ thố , vì giộm vai trỏ cĐa cũc hĩp tĩc xĩ nỡng nghiỏp tō giŔa nhŔng nŨm 1980

¹³Lu Ý rŭng vioc ợ ộm bộo quộon sỏ đōng ợĐt khōng cũ nghura lĩ sỏ hŔu cũ nhòn. MRDP mong muền khuyỏn khÝch sỏ đōng hờ thềng quộon sỏ đōng ợĐt ợĐa phŨng, bao gạm cho cũc nhỏm / cũc thỡn quộon lÝ cũc khu rōng.

¹⁴NhŔng thōng sề nũy ợc xĩ ợĐnh đũa trỏn mét sề ĩn phẻm bao gạm:

Abbott, J. & Guijt, I. 1998, Thay ợỏi quan ợỏm vò phŨng phĩp cũ sũ tham gia cĐa ngēi đờn ợc giỄm sĩt mỗi trēng., IIED

1. AsDB, 1996, Ớnh giĩ kinh tũ cĐa cĩc tĩc ợng mĩi trẽng: Hẻi thộ.
2. Dixon, Kunte, Pagiola, 1996, Tiỏu thực chũ thẻ vủ mĩi trẽng., World Bank
3. DPCSD, VỪn phũng liỏn hiỏp quẻc vủ phĩt triỏn bủn vỜng vủ hĩp tĩc chYnh sĩch , 1996, .Tiỏu thực vủ phĩt triỏn bủn vỜng, khuỏn khũ vủ phỦng phĩp luẻn.
4. Guijt, I. 1998, Giĩm sĩt vủ sũ tham gia cĐa ngẻi đừn vủ ợnh giĩ tĩc ợng cĐa cĩc triỏn khai nũng nghiỏp bủn vỜng.
5. IUCN, 1997, Ớnh giĩ thũc hiẻn vủ phĩt triỏn bủn vỜng hỏ sinh thũi vủ chẻt lĩng cuẻc sẻng"
6. OECD, 1994a, Tiỏu thực vủ mĩi trẽng, OECD Core Set.
7. OECD, 1994 b, Cĩc tiỏu thực hoẻ nhẻp cĩc vỜn ợỏ mĩi trẽng vủ cĩc chYnh sĩch lờm nghiỏp".
8. OECD, 1997, Cĩc tiỏu thực mĩi trẽng trong nũng nghiỏp"
9. SADC, 1997, Hĩng đẻn giĩm sĩt mĩi trẽng cho viẻc phỏn ợẻnh ợẻt ợai, kũ thuẻt vủ phỦng phĩp giĩm sĩt sũ mủn ợẻt.
10. SADC, 1997, .Hĩng ợẻn giĩm sĩt thũc vẻt.
11. Woodhill & Robins, 1998, Ớnh giĩ cũ sũ tham gia cĐa ngẻi đừn vủ cỏnh quan vủ lu vủc.

¹⁵Lu Y rũng thũng tin thẻ trẽng vủ phĩt triỏn kinh doanh cha ợc ợa vủo mẻt cĩch cũ thỏ, hoẻc hẻ trũ vẻt t ợđũ vủo, hay hẻ trũ cho cĩc tũ chũc ợẻa phỦng. Vủ cĩc lY đũ vỀ a) nẻi dung nũy khĩ mủi, b) xUẻt vủ mậ tũ chYnh thỀ nũ chũ ợẻng vai trũ nhũ trong chỦng trỀnh, c) ợỏ ợc ợa ra thộ luẻn vủ chỏn lĩc lũa chũn vủ hẻ trũ phĩt triỏn kinh tũ thẻ trẽng, vủ d) nhiỏu hoÓt ợẻng nỏn ợuỏc hẻ trũ vỀ ợnh hẻng tẻt ợỏn mĩi trẽng. Xem phũn kiỏn nghẻ ẻ mỏc 5, liỏn quan ợỏn hĩng đẻn mĩi trẽng vủ rũ sũ ợỏ xuẻt kinh doanh ..

¹⁶Hai loÓi ợđũ ợc cĩc đũ ĩn tũnh chỏ trũng ợỏn rẻt nhiỏu, vủ hai loÓi sau chĐ yỏ cũ liỏn quan ợỏn đũ ĩn Bẻ.

¹⁷Thũng tin trYch tũ: *MRDP, 1998*, Bũo cũo giĩm sĩt vủ ợnh giĩ thũn bủn.

¹⁸*Hobley, Sharma & Bergman, bủn thộo thĩng 5 1998*, Tũ bủo vủ ợỏn bủo vủ thũng qua sỏn xuẻt: mẻt quĩ trỀnh lẻp kỏ hoÓch quỏn lY rũng ẻ Hủ Giang vủ Yỏn Bũi., *MRDP*

Fagerstrum, 1995, Ớnh giĩ ợnh hẻng cĐa viẻc gia ợẻt trong vĩng chỦng trỀnh hĩp tĩc lờm nghiỏp Viot Nam Thuẻ ợiỏn

¹⁹Hobley et al (1998) mữ tũ cĩc thũn lũi cĐa tũ sinh tũ nhiỏn so vủ rũng trũng ĩ:

- Khỏ nỪng sinh chũi mỎnh (tũ cũc chũi, hÓt vủ gico thỜng)
- Mẻt ợẻ đũy hiỏu quỏ hỦn trũng viẻc hỎn chỏ rỏa trũi vủ ỏn ợẻnh ợẻt. vd:bủo vủ rũng ợđũ nguỏn tẻt hỦn
- Hiỏu quỏ kinh tũ cao hỦn, tũ lỏ thĩnh cũng cao, Yẻ rĐi ro
- ợa đÓng sinh hỏc cao hỦn, phĩ hĩp vủ ợđũ kỏn ợẻa phỦng
- Linh hoÓt hỦn vủ sũ đỏng ợa đÓng, gỏm cĐi tũ tũa thũ /khai thĩc lũn canh, gẻ, lờm sỏn ngoũ gẻ (củy thũc, mỳy tre, nỀm)

²⁰Tũy nhiỏn, viẻc cung ụng sẻ loÓi củy con Ủn quỏ vủ lờm nghiỏp cũ hỎn nỏn cũ thỏ đẻn ợỏn khỏng ợỏng nhẻt khi trũng trỏt.

²¹Nh cũc bũo cũo hĩng nỪm, vủ .Bũo cũo tũm tÓt giĩm sĩt vủ ợnh giĩ thũn bủn, 1998.

²²VỀ hai lY đũ 1) Nghiỏn cụỏ nhiỏu mữ hỀnh đũ nhiỏu tũ chũc trong nĩc vủ quẻc tũ tiỏn hĩnh. 2) Cũ nhiỏu mữ hỀnh ợuỏc thỏt kỏ nhiỏu cũch thực khĩc nhũ (vủ trũng ợđũ kỏn tũ nhiỏn) ẻ cũc thũn *MRDP* khĩc nhũ, vủ khỏng thỏ khĩc quĩt hoũ khi giĩm sĩt mẻt vủ ợẻa bủn.

²³CRES, 1997, Cĩc xu hĩng phĩt triĩm cĐa khu vùc miĩn nĩi phYĩa BỐc Viot Nam

Poffenberger, M, 1998, .Quĩn lYĩ rĩng ẽ vĩng cao Viot nam"